

Mr. sc. Matko Pajčić, asistent
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu
Tonći Petković, savjetnik
Općinskog državnog odvjetništva u Sinju

DOPING I KAZNENOPRAVNA ODGOVORNOST

UDK: 343 (497.5)

Primljeno: 1. 03. 2008.

Pregledni znanstveni rad

Posljednjih godina gotovo svakodnevno smo svjedoci doping skandala u vrhunskom sportu. O problematici dopinga, kao najvećeg zla modernog sporta, raspravlja se sve više, te su sve glasnjiji zahtjevi za još odlučnijim koracima u njegovom suzbijanju. Namjera ovog rada je pružiti kratak uvid u problem dopinga u suvremenom sportu, njegovu etiologiju i fenomenologiju, te različite mogućnosti pravnog, osobito kaznenopravnog, pristupa ovoj materiji.

Na početku rada razmatra se pojam dopinga, te se iznose najvažniji međunarodni dokumenti koji uređuju ovu materiju. Potom se iznose argumenti *pro et contra* uspostavljanja prekršajnepravne i/ili kaznenopravne odgovornosti za doping. Nakon lapidarnog poredbenopravnog prikaza, slijedi iznošenje pozitivnopravnog uređenja ove materije u hrvatskom prekršajnom pravu prema novom Zakonu o športu iz 2006. godine te razmatranje mogućnosti kažnjavanja za doping u pozitivnom hrvatskom kaznenom pravu sportaša i drugih osoba koje pored sportaša sudjeluju u korištenju dopinga.

Ključne riječi: *sportsko pravo, doping, kazneno djelo, prekršaj*

1. UVOD

Korištenje određenih sredstava ili postupaka u cilju poboljšanja sposobnosti i postizanja boljih rezultata u sportu staro je koliko i sam sport. Gdje god je važno pobijediti, natjecatelji će u pravilu tražiti neko sredstvo, dozvoljeno ili nedozvoljeno, koje će im donijeti pobjedu. Ovo će posebno biti slučaj u izrazito kompetitivnim društvima, kao što je naše današnje. Stoga nas ne treba iznenađivati velika rasprostranjenost ovakvih sredstava u današnjem sportu. Međutim, korištenje takvih sredstava zabilježeno je još u antičkoj Grčkoj.¹ Do vremena modernih Olimpijskih igara 1896. g., cijeli niz sredstava sa svrhom poboljšanja sportskih rezultata već je bio u uporabi; prednjačili su biciklisti koji su najviše koristili strihnin, kofein, kokain i alkohol.^{2 3} 20-ih godina 20. stoljeća postalo je

¹ Poznato je da su već sportaši u antičkoj Grčkoj koristili određene stimulanse u cilju jačanje svojih sposobnosti. A Brief History of Anti-Doping, dostupno na: <http://www.wada-ama.org/en/dynamic.ch2?pageCategory.id=312> datum zadnje posjete: 5. ožujka 2008.

² Ibid..

³ Prvi dokumentirani zabilježeni slučaj dopinga u novijoj povijesti dogodio se 1865. g. kada su nizozemski plivači koristili stimulanse. Koristila su se razna sredstva, od kodeina pa sve do strihnina, koji je u

jasno da je potrebno uspostaviti zabranu korištenja određenih sredstava u sportu. Prva međunarodna sportska organizacija koja je uspostavila zabranu dopinga⁴ bila je Međunarodna amaterska atletska federacija, 1928. godine. Njen primjer slijedile su i brojne druge sportske organizacije, no te zabrane su uglavnom bile bez učinka budući da nije postojao sustav doping kontrola.⁵ Međunarodna biciklistička organizacija (UFI) i Međunarodna nogometna federacija (FIFA) su bile među prvim organizacijama koje su uvele doping testove u svoja Svjetska prvenstva, učinile su to 1966. godine.⁶ Godinu dana kasnije Međunarodni olimpijski odbor je osnovao svoju Zdravstvenu komisiju i utvrdio svoju prvu listu zabranjenih supstanci. Na Olimpijskim natjecanjima, prve doping kontrole su provedene na zimskim Olimpijskim igrama u Grenobleu i na ljetnim Olimpijskim igrama u Mexico Cityu.⁷

U početku su sankcije prekršiteljima doping pravila bile isključivo sportske prirode. No, mišljenja kako bi se i država svojim represivnim aparatom trebala uključiti u borbu protiv dopinga kao najvećeg zla modernog sporta, postajala su sve glasnija i utjecajnija. Takvi stavovi, prema kojima bi za korištenje dopinga trebalo predvidjeti kaznenopravnu ili barem prekršajnopravnu odgovornost, doveli su do toga da je najveći broj država poduzeo zakonodavne korake u tom pravcu, dok je u većini ostalih zemalja to pitanje na dnevnom redu.⁸ Ovaj rad se bavi samo materijalnom pravnom problematikom borbe protiv dopinga; procesnopravna pitanja, osobito vrlo zanimljivo i sporno pitanje načina dokazivanja i dokaznog standarda kod utvrđivanja dopinga, zbog svog opsega izostavljena su iz ovog rada u namjeri kvalitetnijeg elaboriranja navedenih pitanja u posebnom radu. Iz istih razloga, te budući da je riječ o povezanim pitanjima, u ovom radu nije naveden ni postupak utvrđivanja i dokazivanja dopinga pred sportskim tijelima.

dozama manjim od smrtonosnih vrlo moćan stimulans. Na Olimpijskim igrama 1904. g. američki maratonac Thomas Hicks, koji je pobijedio na tadašnjoj utrci u maratonu, morao je biti reanimiran od strane liječničke ekipe, jer je popio konjak sa kokainom i strihninom. Već 1932. g. sprinteri (trkači atletičari na kratke staze) su eksperimentirali s nitroglicerinom kako bi im se proširile koronarne arterije, a kasnije su uzimali i Bazedrin. No prava era dopinga počela je predstavljanjem testosterona u obliku injekcija 1935. te kasnijim razvojem anaboličkih steroida. Više o tom razvoju v. *Tepšić, Goran; Francis, Charlie*, Doručak šampiona, tajne sportske farmakologije, Lexia, Zagreb 2002. str. 3.-5.

⁴ Riječ "doping" se, prema nekim navodima, prvi put pojavila u jednom engleskom rječniku označavajući određenu mješavinu opijuma i narkotika. U pogledu korijena riječi postoje različita mišljenja. Prema jednom, riječ vuče korijen iz jednog dijalekta koji se govori u jugoistočnoj Africi, a označava alkoholno piće s vrlo visokim postotkom alkohola koje se koristilo kao stimulans prilikom obavljanja ritualnih obreda. Prema drugom mišljenju, riječ potječe iz nizozemskog jezika, gdje bi riječ "doop" označavala gustu tekućinu koja se koristi u cilju povećanja postignuća. *Müller, Anja*, Doping im Sport als Strafbare Gesundheitsbeschädigung (§§ 223 Abs. 1, 230 StGB)?, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1993. str. 15.

⁵ A Brief History of Anti-Doping, op. cit. (bilj. 1).

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

⁸ Naravno, kaznenopravna regulacija dopinga nije jedina moguća dodirna točka kaznenog prava i sporta. Za druge takve slučajeve, osobito u vezi nasilja na sportskim natjecanjima te prijevara u sportu, v. *Traversi Alessandro*, Diritto penale dello sport, Giuffrè Editore, Milano 2001. str. 39.-95.

2. POJAM DOPINGA

Doping je prema definiciji Međunarodnog olimpijskog odbora “korištenje, uzimanje i davanje ljudskom organizmu stranih supstanci ili većih količina supstanci koje organizam sadrži, s ciljem da se na umjetni način stimuliraju, odnosno uvećavaju natjecateljske sposobnosti sportaša, što je u suprotnosti sa sportskom etikom, kao i fizičkim i mentalnim integritetom sportaša”.^{9 10}

Prema Svjetskom kodeksu protiv dopinga Olimpijskog pokreta dopingom se smatra: (1) prisustvo zabranjene supstance ili njenih metabolita ili markera u uzorku urina ili krvi sportaša, (2) korištenje ili pokušaj korištenja zabranjene supstance ili zabranjene metode, (3) odbijanje ili nepristupanje davanju uzorka bez opravdanja, nakon obavijesti, kao što je ovlašteno u primjenjivim pravilima protiv dopinga ili na drugi način izbjegavanje davanja uzorka, (4) prekršaj primjenjivih zahtjeva u vezi dostupnosti sportaša za testiranje izvan natjecanja uključujući neosiguravanje traženih informacija o mjestu prebivališta i propušteni testovi koji se proglašavaju na osnovi razumnih pravila, (5) neovlašteno upletanje ili pokušaj upletanja u bilo koji dio dopinške kontrole, (6) posjedovanje zabranjenih supstanci i metoda, (7) nezakonita trgovina zabranjene supstance ili metode te (8) davanje ili pokušaj davanja zabranjene supstance ili metode sportašu ili pomaganje, poticanje, prikrivanje ili druga vrsta saučesništva koja uključuje prekršaj pravila protiv dopinga ili pokušaj prekršaja.

Vrlo je važno navesti sve ove elemente dopinga, jer gore navedena ponašanja, u slučajevima predviđanja prekršajnopravne i/ili kaznenopravne odgovornosti za doping, u većini zakonodavstava predstavljaju biće prekršaja, odnosno kaznenog djela. Naime, zakonski opis prekršajnog ili kaznenog djela dopinga u većini slučajeva samo koristi riječ “doping” ili riječi “zabranjena sredstva ili postupke”; dakle, riječ je o blanketnoj dispoziciji, što znači da moramo koristiti definiciju dopinga navedenu u sportskom pravu kao i listu zabranjenih tvari i metoda.

Radi boljeg uvida u problematiku, iznijet ćemo listu zabranjenih supstancija i metoda za 2006. godinu.¹¹

Razlikuju se (1) supstancije i metode zabranjene u svako doba (tijekom i izvan natjecanja), (2) supstancije i metode zabranjene samo tijekom natjecanja, te (3) supstancije zabranjene samo u određenim sportovima.¹²

⁹ Izvor: Internet stranica HOO-a: <http://www.hoo.hr/sport/doping/index.htm>

¹⁰ Budući da ne postoji općeprihvaćena pravna definicija izraza “doping”, pitanje što je doping svaka sportska organizacija sama određuje. Stoga nemaju sve međunarodne sportske organizacije jednaku definiciju dopinga. Budući da su sportske organizacije ustrojene na hijerarhijskom principu, definicija dopinga se prenosi s međunarodnog na nacionalni nivo unutar nekog sporta. No, Kodeks protiv dopinga Svjetske antidoping agencije polako postaje standard kojeg usvaja sve više sportskih organizacija. *Vieweg, Klaus*, The definition of doping and the proof of a doping offense (an anti-doping rule violation) under special consideration of German legal position, *Marquette Sports Law Review*, Vol. 15.1., 2004-2005. str. 37.-38.

¹¹ Izvor: Lista zabranjenih supstancija i metoda za 2006. godinu, preuzeto sa: http://www.hoo.hr/dokumenti/wordpdf/doping/Zabranjene_supstancije_i_metode2006-hr.pdf

¹² Prema čl. 4.3.1. Svjetskog kodeksa protiv dopinga, da bi neka supstanca ili metoda bila uključena

Supstance koje su zabranjene u svako doba su: 1) anabolici¹³, 2) hormoni i povezane supstancije, 3) beta - 2 agonisti, 4) sredstva s antiestrogenom aktivnošću, 5) diuretici i ostala maskirajuća sredstva.

U metode zabranjene cijelo vrijeme ubrajaju se: 1) jačanje prijenosa kisika¹⁴ 2) kemijska i fizička manipulacija¹⁵ 3) genetski doping.¹⁶

Kako je već navedeno, pored supstancija i metoda koje su zabranjene u svako doba, neke dodatne supstancije su zabranjene samo tijekom natjecanja; to su 1) stimulansi 2) narkotici 3) kanabinoidi i 4) glukokortikosteroidi.

Postoji i lista supstanci koje su zabranjene samo u nekim sportovima: 1) alkohol i 2) beta-blokatori.¹⁷

Uzimajući u obzir brzi razvoj medicine, te posljedično nemogućnost da budu navedene kao zabranjene sve supstance koje imaju učinak povećavanja sposobnosti sportaša, lista zabranjenih supstanci ne sadrži taksativno nabrojane sve zabranjene supstance, već su za svaku kategoriju navedene samo neke, u praksi najčešće, zabranjene supstance.¹⁸ ¹⁹ Stoga lista zabranjenih tvari pored egzemplativno

u listu zabranjenih supstanci ili metoda, moraju biti ispunjena barem dva od sljedeća tri kriterija: 1) supstanca ili metoda povećava ili ima potencijal povećati sportska postignuća, 2) uporaba supstance ili metode predstavlja stvarni ili potencijalni rizik za zdravlje sportaša; ili 3) WADA vjeruje da "uporaba supstance ili metode povrjeđuje duh sporta kakav je opisan u uvodu Kodeksa."

¹³ Steroidi su prirodne ili umjetno proizvedene supstancije koji se ponašaju kao hormon testosteron, tj. utječu na povećanje mišićne mase, te snage i brzine. Steroidi utječu na prirodnu ravnotežu hormona u tijelu te tako mogu prouzrokovati čitav niz neželjenih i po zdravlje opasnih posljedica. Zabranjeni su a) anaboličko - androgeni steroidi vanjskog i unutarnjeg porijekla (izraz "vanjskog porijekla" podrazumijeva supstanciju koju tijelo ne može prirodno proizvesti, dok izraz "unutarnjeg porijekla" podrazumijeva supstanciju koju tijelo može prirodno proizvesti) b) ostali anabolici. Korištenje steroida je, usprkos naglom prodoru novijih i modernijih metoda dopinga, osobito krvnog dopinga, još uvijek najraširenija metoda dopinga te se doping, često pogrešno izjednačuje s korištenjem steroida. Steroidi su osobito omiljeni među sportašima koji se bave sportovima snage te body builderima.

¹⁴ Zabranjen je: a) krvni doping, uključujući upotrebu autologne, homologne ili heterologne krvi ili crvenih krvnih stanica bilo kojeg porijekla b) davanje proizvoda koji pojačavaju unos, prijenos ili isporuku kisika.

¹⁵ Pod kemijskom i fizičkom manipulacijom podrazumijeva se neovlašteno uplitanje ili pokušavanje uplitanja, kako bi se promijenio integritet i valjanost uzoraka prikupljenih dopinškim kontrolama. To uključuje, ali se ne ograničava na, kateterizaciju, zamjenu ili promjenu urina. Zabranjene su i intravenozne infuzije, osim kao zakonito liječenje akutnog stanja.

¹⁶ Zabranjeno je neterapeutsko korištenje stanica, gena, genetskih elemenata ili modulacije genskog izražaja, koji imaju sposobnost pojačavanja rezultata.

¹⁷ Više o zabranjenim sredstvima i metodama, sredstvima i metodama koje nisu na listi zabranjenih, ali koje ipak uzječu na uspjeh sportaša te načinima aplikacije doping sredstava v. Müller; op. cit. (bilj. 4.) str. 19.-32.

¹⁸ Pokušavalo se ustanoviti koliko bi supstanci sadržavala navedena lista ako bi na njoj bile navedene sve poznate supstance iz te kategorije. Procjenjuje se da bi na listi zabranjenih narkotika, anaboličkih agensa i diuretika bilo oko 130 do 170 supstanci dok bi broj zabranjenih stimulansa porastao s otprilike 43 na 290 ili čak 526 supstanci. (Müller R. K. i dr., Banned Agents and Related Compounds – How Many?, u: Recent Advances in Doping Analysis 14 str. 7. (w. Schaezner i dr. ured., 1999.). Cit. prema: Vieweg, Klaus, op. cit. (bilj. 10.), str. 40.

¹⁹ Bonini objašnjava tri temeljna modela određivanja zabranjenih supstanci te potanje ilustrira probleme koji pritom nastaju te moguće kršenje načela određenosti kaznenog zakona. Bonini, Sergio, Doping e diritto penale, CEDAM, 2006. str. 184.-192.

nabrojanih supstanci sadrži i izraz “i slične supstance”. Ovaj izraz objašnjen je u čl. 1. Kodeksa protiv dopinga Olimpijskog pokreta gdje se navodi da izraz “slične supstance”²⁰ znači bilo koju supstancu koja ima farmakološki učinak i/ili kemijsku strukturu sličnu zabranjenoj supstanci ili nekoj drugoj supstanci koju se navodi u Kodeksu.”

Sportaši koji iz opravdanih zdravstvenih razloga trebaju koristiti neki lijek koji sadrži kao sastojak neku od zabranjenih supstanci trebaju to prijaviti tijelima nadležnim za provođenje nadzora sportaša (tzv. *therapeutic use exemption*). Svjetska antidoping agencija, (World AntiDoping Agency, u daljnjem tekstu: WADA) je propisala standarde za odobravanje ovog oslobođenja u terapeutske svrhe. Iz praktičnih razloga, ovlast za utvrđivanje zadovoljava li prijava sportaša navedene standarde za dozvoljavanje oslobođenja prebačena je na odgovarajuće međunarodne sportske saveze za sportaše koji se natječu na međunarodnoj razini te na nacionalna tijela za borbu protiv dopinga za za sportaše koji se natječu na nacionalnom nivou. Ako zahtjeva za odobrenjem bude prihvaćen, nadležno tijelo koje je odobrenje dalo, dužno je obavijestiti WADA-u, koje ima pravo nadzora nad odlukom tog tijela.

“Budućnost” dopinga svakako je genski doping. U medicini se genska terapija počinje koristiti u svrhu liječenja bolesti tako što zamjenjuje i nadomješta oštećene ili uništene gene. Genska terapija uključuje i unošenje sintetičkih gena u mišićne stanice, gdje oni postaju dio organizma te ih se praktično više ne može razlikovati od izvornih gena. Sintetički geni usporavaju atrofiju mišića, ubrzavaju metabolizam, povećavaju mišićnu masu te općenito značajno povećavaju fizičke sposobnosti, što su pokazali laboratorijski testovi na miševima.²¹ No jedan od najznačajnijih učinaka genske terapije jest taj što se unošenjem odgovarajućih gena može “naložiti” organizmu veću ili manju proizvodnju određene tvari koju organizam i inače proizvodi (ili bi trebao proizvoditi ako je zdrav) i tako ciljano djelovati na ozdravljenje tijela.²² No svakako valja napomenuti da je genska terapija najvećim dijelom još u eksperimentalnom stadiju, te da su njene nuspojave još nepoznate. No to svakako nije spriječilo sportaše i njihove timove u razvijanju povećanog interesa za ovakav oblik medicinske intervencije u cilju povećanja sposobnosti i sportskih dostignuća. Procjene oko vremena očekivanog početka primjene ove tehnike od strane sportaša se razilaze. Neki tvrde da se to može očekivati u roku od 5-10 godina, no drugi smatraju kako je takva praksa već započela unatrag 2-3 godine te da se na Olimpijskim igrama u Pekingu 2008. godine može očekivati veći broj genetski izmijenjenih sportaša.²³ Budući da se mišljenja o mogućim štetnim nuspojavama genetske terapije razilaze, tako su posljedično i stavovi o potrebi zabrane takvog načina poboljšavanja sposobnosti

²⁰ Engl.: “*related substances*”.

²¹ Custer, Kristin Jo, From Mice to Men: Genetic Doping in International Sports, 30 *Hastings Int'l & Comp. L. Rev.* (2006.-2007.), str. 185.

²² *Ibid.* str. 187.

²³ *Ibid.*

sportaša međusobno prilično različiti,²⁴ no WADA je već 2003. godine propisala da je i genetska terapija u svrhu poboljšanja sposobnosti sportaša oblik dopinga te zabranila nastup genetski izmijenjenih sportaša.^{25 26}

3. MEĐUNARODNI DOKUMENTI O SUZBIJANJU DOPINGA

Jedan od najvažnijih međunarodnih dokumenata o suzbijanju dopinga svakako je **Konvencija UN protiv dopinga u sportu**²⁷ iz 2005. godine koja je stupila na snagu 1. veljače 2007. godine. Svrha je ove Konvencije, u okviru UNESCO-ove strategije i programa djelatnosti u području tjelesnog odgoja i sporta, promicati sprečavanje i borbu protiv korištenja dopinga u sportu, s ciljem njegova uklanjanja. Konvencija regulira protudopinške aktivnosti na nacionalnoj razini, pri čemu se određuje obveza država stranaka da usvoje mjere za ograničavanje dostupnosti zabranjenih tvari i metoda kako bi ograničile njihovu upotrebu u sportu od strane sportaša te usvajanje mjera koje su usmjerene prema sportaševu pomoćnom osoblju kada prekrši propise o zabrani korištenja dopinga ili počini neki drugi dopinški prekršaj u sportu. Konvencija regulira i međunarodnu suradnju, u okviru čega se osniva "Fond za uklanjanje dopinga u sportu." Pored obrazovanja i stručnog usavršavanja, određuje obvezu država na promicanje i poticanje istraživanje borbe protiv dopinga, te međusobnu razmjenu postignutih rezultata. U prilogu, pored ostalog, sadrži i standarde za dobivanje izuzeća za terapijske svrhe.

²⁴ Pregled suprotstavljenih etičkih stavova o tom pitanju može se pronaći u: *Friedmann, Ted*, Potential for Genetic Enhancements in Sports, Address at the Fifth Meeting of the Recombinant DNA Advisory Committee (2002), dostupno na: www.bioethics.gov/transcripts/jul02/session4.html, zadnji put posjećeno: 20. 2. 2008.

²⁵ Lista zabranjenih supstancija i metoda u 2006. godini među zabranjenim metodama navodi i genetski doping: "Zabranjeno je neterapeutsko korištenje stanica, gena, genetskih elemenata ili modulacije genskog izražaja, koji imaju sposobnost pojačavanja rezultata." Op. cit. u bilj. 11.

²⁶ Više o problemima s kojima se susreće WADA prilikom pokušaja detektiranja genskog dopinga, uvođenju izuzeća od zabrane genske terapije zbog opravdanih zdravstvenih razloga, urođenim genskim mutacijama te problemima prilikom sankcioniranja sportaša za genetski doping koji proizlaze iz činjenice da je genetski doping, jednom učinjen, trajan, i brojnim drugim pitanjima vezanim uz genetski doping v. *ibid. Custer, Kristin Jo*, op. cit., (bilj. 21.), str. 195.-210.

²⁷ Konvencija je usvojena 19. listopada 2005. na Općoj konferenciji Organizacije Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (u daljnjem tekstu: UNESCO). Hrvatski sabor je potvrdio na sjednici 6. srpnja 2007. godine, a Konvencija je za Hrvatsku stupila na snagu 1. prosinca 2007. godine. Zakon o potvrđivanju Međunarodne konvencije protiv dopinga u športu objavljen je u Narodnim novinama, Međunarodni ugovori br. 7/2007. od 20. srpnja 2007. godine. U preambuli se ističe zabrinutost zbog korištenja dopinga od strane sportaša u sportu i njegova utjecaja na zdravlje, na načelo poštene igre, na uklanjanje prijevara te na budućnost sporta te se ističe kako doping dovodi u opasnost etička načela i odgojne vrijednosti što ih sadrže Međunarodna povelja UNESCO-a o tjelesnom odgoju i športu i Olimpijska povelja. Upozorava se na važnost stalnoga obrazovanja sportaša, sportskoga osoblja i šire zajednice o sprečavanju korištenja dopinga, upozorava na potrebu izgradnje sposobnosti država stranaka za provođenje programa borbe protiv dopinga, te da su državna tijela i organizacije koje su nadležne za šport komplementarno odgovorne za sprečavanje i borbu protiv korištenja dopinga u športu, a osobito za osiguravanje pravilnoga vođenja, na osnovi načela poštene igre, športskih događanja i zaštitu zdravlja onih koji u njima sudjeluju.

Europska konvencija protiv dopinga u sportu,²⁸ donesena je u okviru Vijeća Europe u Strasbourgu 1989. godine. Ovom Konvencijom države članice se obvezuju, radi smanjenja i eventualne eliminacije dopinga u sportu, a unutar ograničenja njihovih ustavnih odredbi, poduzeti mjere potrebne za primjenu odredbi ove Konvencije. Prema Konvenciji, sudionice usvajaju gdje je prikladno zakone, propise ili administrativne mjere radi ograničenja dostupnosti (uključujući odredbe za kontrolu kretanja, posjedovanja, uvoza, raspodjele i prodaje) kao i korištenja zabranjenih dopinških sredstava i metoda u sportu, osobito anaboličkih steroida. Sudionice zadržavaju pravo usvajanja antidopinških propisa i organiziranja dopinških kontrola na vlastitu inicijativu i odgovornost, pod uvjetom da su one kompatibilne s važnim načelima Konvencije.

Dodatni protokol ovoj Konvenciji potpisan je u Varšavi 2002. godine.²⁹ Njime je, pored ostalog, propisana obveza uzajamnog priznavanja dopinških kontrola.

Deklaracija o dopingu u sportu je proglašena na Svjetskoj konferenciji o dopingu u sportu u Lausanni 4. veljače 1999. godine, na kojoj su sudjelovali predstavnici vlada, međuvladinih i nevladinih organizacija, Međunarodnog olimpijskog odbora, međunarodnih sportskih saveza, nacionalnih olimpijskih odbora i sportaši.

U Deklaraciji se navodi kako će kazne zbog primjene dopinga biti nametnute u okviru dopinških kontrola tijekom i izvan natjecanja. Sukladno mišljenju većine sudionika konferencije, preporučuje se da najmanja kazna za korištenje dopinga treba biti dvogodišnje isključenje sportaša sa svih natjecanja za prvi prekršaj. Navodi se, međutim, kako na osnovi specifičnih, izuzetnih okolnosti koje će ponajprije procijeniti nadležna tijela međunarodnih saveza, može postojati odredba za moguće ublažavanje dvogodišnje kazne. Istovremeno, ostavlja se i mogućnost primjene dodatnih kazni ili mjera. Strože kazne treba izreći trenerima i službenim osobama koji su prekršili Kodeks protiv dopinga Olimpijskog pokreta.

Međunarodni olimpijski odbor je donio **Svjetski program protiv dopinga** koji obuhvaća sve elemente potrebne za osiguranje optimalne usklađenosti i najbolje prakse u međunarodnim i nacionalnim programima protiv dopinga. Glavni elementi su: Kodeks (prva razina), međunarodni standardi (druga razina) i modeli najbolje prakse (treća razina).

Svjetski kodeks protiv dopinga je “temeljni i univerzalni dokument na kojem se temelji Svjetski program protiv dopinga u sportu.” Kodeks predviđa za sportaše, naravno, isključivo sportske sankcije: (1) diskvalifikacija rezultata na natjecanju tijekom kojeg dolazi do kršenja pravila protiv dopinga, (2) nametanje

²⁸ Council of Europe Anti-Doping Convention, (CETS No.: 135), od 16. studenog 1989. Dostupno na: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=135&CM=8&CL=ENG> Hrvatska je stranka Konvencije od 27. siječnja 1993. g.

²⁹ Additional Protocol to the Anti-Doping Convention, Warsaw, 12.IX.2002.

zabrane nastupa u slučaju korištenja zabranjene supstance i metode i (3) zabrana nastupa za druge prekršaje pravila protiv dopinga.³⁰

Sukladno **Olimpijskoj povelji**, zadaća Međunarodnog olimpijskog odbora je vođenje borbe protiv dopinga u sportu. Predsjednik MOO-a uspostavlja Zdravstvenu komisiju, koja provodi Svjetski kodeks protiv dopinga i sve druge propise MOO-a protiv dopinga, osobito prilikom Olimpijskih igara. Nacionalni olimpijski odbori usvajaju i primjenjuju Svjetski kodeks protiv dopinga.

4. SPORTSKI SUSTAV BORBE PROTIV DOPINGA

Kao što smo već naveli, prve doping kontrole na Olimpijskim natjecanjima uvedene su 1968. g. na Zimskim olimpijskim igrama u Grenobleu te na Ljetnim olimpijskim igrama u Mexico Cityu iste godine. U sljedeća tri desetljeća, Međunarodni olimpijski odbor i nacionalni olimpijski odbori provodili su vlastite programe kontrole dopinga, no s obzirom na nedostatak konzistentnosti (svatko je imao svoju listu zabranjenih sredstava i postupaka) i opravdanog straha od sukoba interesa, 1999. godine osnovana je Svjetska antidoping agencija, (WADA).

Hrvatski olimpijski odbor (dalje: HOO) pridržava se WADA-ine liste zabranjenih supstancija i metoda, što znači da je WADA-ina aktualna lista ujedno i aktualna lista HOO-a. WADA svoju listu aktualizira najmanje jedanput godišnje te je za svako natjecanje uvijek navedeno koje se liste treba pridržavati.

Na natjecanjima na kojima je doping kontrola obvezna (domaća i međunarodna natjecanja u Republici Hrvatskoj), za provođenje iste je do donošenja novog Zakona o športu iz 2006. godine bila nadležna Komisija za doping pri HOO-u ili medicinski nadzornik natjecanja osposobljen od strane nadležne organizacije.

Novi hrvatski Zakon o športu je stupio na snagu početkom srpnja 2006. godine.³¹

³⁰ Svjetski kodeks protiv dopinga, čl. 10. www.hoo.hr/dokumenti/wordpdf/doping/Svjetski%20kodeks%20protiv%20dopinga.doc

³¹ Zakon o športu donesen je 9. lipnja 2006. godine, objavljen u Narodnim novinama br. 71/06. Prijašnji Zakon o športu iz 1997. godine, (Narodne novine br. 111/97, 13/98 i 24/01.) predviđao je u čl. 50. st. 2. da se "športašima i drugim sudionicima u športskim aktivnostima ne smiju davati, niti oni smiju uzimati nedopuštena stimulativna sredstva, niti primjenjivati postupke koji su u suprotnosti s pravilima Hrvatskog olimpijskog odbora i Međunarodnog olimpijskog komiteta. Športaši i drugi sudionici u športskim aktivnostima obavezni su dozvoliti obavljanje dopinške kontrole."

Podnormiranost i neadekvatnost ovog zakona konstatirana je u uvodnom dijelu Konačnog Prijedloga novog Zakona o športu (preuzet sa: <http://www.vlada.hr/Download/2006/05/17/160-4.pdf>) gdje se kao razlog donošenja zakona, pored ostalog navodi i: "Zaštita športaša i pitanja dopinga su nedovoljno i neadekvatno regulirani. Nedefinirane ili neodgovarajuće su riješene obveze športskih klubova i nacionalnih športskih saveza te osoba koje obavljaju doping kontrolu, kao obveze, mjere i posljedice kad se utvrdi uzimanje nedopuštenih sredstava." Stoga se ovim zakonom "uređuje zdravstvena zaštita športaša, opća i posebna zdravstvena zaštita, tko može utvrđivati opću i posebnu zdravstvenu sposobnost športaša, doping, zabrana davanja i uzimanja nedopuštenih sredstava, pravo i obveza na doping kontrolu, obveze organizatora natjecanja i nacionalnih športskih saveza u slučaju kada se utvrdi pozitivan nalaz na doping kontroli, osnivanje Hrvatske agencije za borbu protiv dopinga te zdravstvena zaštita životinja koje sudjeluju u natjecanjima."

Pitanje dopinga regulirano je u IX. poglavlju, koje nosi naziv “Zdravstvena zaštita”. Propisano je da sportaši ne smiju uzimati nedopuštena sredstva (doping) niti smiju primjenjivati postupke koji su nedozvoljeni pravilima Svjetske antidoping agencije (WADA). Trener, ovlaštenu liječnik, i druge osobe u sportu ne smiju sportašu davati nedopuštena sredstva ili od sportaša tražiti ili poticati ga da uzima nedopuštena sredstva ili primjenjuje postupke koji su nedozvoljeni sukladno pravilima WADA-e. Ako se utvrdi da su sportaš ili neka od navedenih osoba koristile doping, osoba i tijelo koje su to utvrdili dužni su postupiti sukladno odredbama WADA-e i novog tijela, Hrvatske agencije za borbu protiv dopinga u sportu.

5. DOPING KAO PREKRŠAJ I/ILI KAZNENO DJELO?

U ovom dijelu rada razmotrit ćemo opravdanost i svrhovitost državne, prekršajne ili kaznenopravne, reakcije prema prekršiteljima antidoping pravila, i to kako u pogledu propisivanja posebnog kaznenog djela dopinga kojim bi se izričito uspostavila odgovornost sportaša i drugih osoba za doping, tako i u pogledu svrhovitosti kaznenopravne reakcije prema prekršiteljima antidoping pravila uopće (temeljem odgovornosti za neko od postojećih kaznenih djela).

O pitanju treba li predvidjeti prekršajnu i/ili kaznenopravnu odgovornost sportaša za doping postoje različita mišljenja, no najprije ćemo iznijeti neke argumente za zabranu dopinga uopće, u sportskom pravu. Dva glavna argumenta koja se iznose kao potpora zabrani dopinga su opasnost po zdravlje sportaša koji ovakva sredstva uzimaju te nepravilnost rezultata nastala uslijed prijevernog postupanja, tj. korištenja dopinga, čijim korištenjem se ostvaruje nepravilna prednost nad onima koji se suzdržavaju od takvog ponašanja. Juan Antonio Samaranch, doživotni počasni predsjednik Međunarodnog olimpijskog odbora izjavio je da “doping ne predstavlja samo opasnost po zdravlje sportaša već je to i oblik prijevera koji ne možemo prihvatiti”³² Ističe se o potrebi zaštite vjerodostojnosti, odnosno etike u sportu.³³

Primjena prekršajnog i kaznenog prava na ovakva ponašanja također se, tvrdi se, treba temeljiti prvenstveno na ovim dvama razlozima. Zagovornici uspostavljanja prekršajne i kaznenopravne odgovornosti za doping tvrde kako se već ozbiljno narušeni ugled sporta može zaštititi samo odlučnim, ostrim mjerama, kreiranim kako bi se eliminirala “kultura prijevera” koja je posljedica sve veće komercijalizacije sporta.³⁴ Pobornici kriminalizacije³⁵ dopinga ističu i kako svrha

³² Cit. prema: <http://www.hoo.hr/sport/doping/index.htm>

³³ Ahlers, Rainer; Doping und Strafrechtliche Verantwortlichkeit, Zum strafrechtlichen Schutz des Sportlers vor Körperschaden durch Doping, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1994. str. 18.

³⁴ Ioannidis, Gregory, Legal Regulation Of Doping In Sport: The Case For The Prosecution, Obiter, November 2003. www.buckingham.ac.uk/publicity/academics/articles/ioannidis-Irodis.pdf

³⁵ Izraz “kriminalizacija” u ovom tekstu koristimo za označavanje predviđanja nekog ponašanja prekršajem ili kaznenim djelom.

takvog zakonskog rješenja nije osveta za nepravdu i prijevaru, već zaštita zdravlja sportaša, a i zaštita društvene i kulturne uloge sporta u suvremenom društvu, *fair play* principa, autentičnost postignutih sportskih rezultata te generalna i specijalna prevencija.³⁶

Europska konvencija protiv dopinga u sportu polazi u svojoj preambuli kao i u čl. 4. i 7. od primarne nadležnosti sportskih tijela za suzbijanje dopinga. Države ugovornice bi trebale donijeti zakone tek ako “nacionalni i međunarodni sportski savezi koji su prvenstveno nadležni zakažu” tj. ako ne udovolje svojim obvezama.³⁷

Kad govorimo o primjeni prekršajnog i kaznenog prava u slučajevima dopinga, potrebno je razgraničiti različite situacije. Postoji suglasnost o potrebi kaznenopravne reakcije u slučajevima kad druga osoba daje sportašu doping bez njegovog znanja (u toj situaciji odgovornost za kazneno djelo je u pravilu moguća i primjenom postojećih kaznenih djela, osobito kaznenih djela protiv života i tijela), no mišljenja se razilaze u pogledu pitanja treba li sportaš kazneno odgovarati za uzimanje dopinga. Pri tome moramo voditi računa o tome koje bi se pravno dobro zaštićivalo tim kaznenim djelom.

Kazneno djelo u materijalnom smislu je ponašanje čovjeka kojim se povrjeđuju naročito vrijedna pravna dobra tj. vrednote bez kojih društvo ne bi moglo opstati, ili bi u najmanju ruku, bila ugrožena njegova sigurnost. Možemo ih podijeliti na pravna dobra kojima se štiti slobodni razvitak pojedinca (individualna pravna dobra) i pravna dobra koja omogućuju zajednički život (univerzalna pravna dobra), pri čemu se obje skupine isprepliću jer niti pojedinac ne smije svoju slobodu koristiti na štetu drugih, niti se isticanjem općih dobara smije dovoditi u pitanje sloboda pojedinca.³⁸

Što se tiče zdravlja sportaša kao zaštitnog dobra, ako je to glavni ili jedini razlog za kriminalizaciju dopinga, takvo rješenje je pravno vrlo prijeporno. O iznimno zanimljivom ustavnopravnom i kaznenopravnom pitanju ovlasti i/ili potrebe države da prijetnjom kaznenopravnom sankcijom štiti osobu od nje same, tako što određena ponašanja kojima osoba sebe (ili svoju imovinu) ugrožava ili čak povrjeđuje propisuje kao kaznena djela, u njemačkoj kaznenopravnoj literaturi napisano je nekoliko vrijednih radova. Na ovom mjestu izdvajamo monografiju

³⁶ Heger, razmatrajući legitimnost kaznenopravne odgovornosti za doping, ističe kako je očito da sportska tijela sama nisu u stanju, bez državne istrage ili istraživačkog novinarstva, “ni najmanje isušiti ‘močvaru dopinga u sportu’”. Heger, Martin, Zum Rechtsgut einer Strafnorm gegen Selbst-Doping, Zeitschrift für Sport und Recht, 4/2007., str. 153.

³⁷ To je u skladu sa shvaćanjem kaznenog prava kao ultima ratio societatis i načelom supsidijarnosti kaznenog prava. Jörger, Werner, Die Strafbarkeit von Doping nach dem Bundesgesetz über die Förderung von Turnen und Sport, Stämpfli Verlag AG Bern, 2006., str. 176. Usp. stav Bonini o poželjnoj politici suzbijanja kriminaliteta i načela supsidijarnosti kaznenog prava u pogledu dopinga: Bonini, op. cit. (bilj. 19.), str. 51.-85.

³⁸ Novoselec, Petar, Opći dio kaznenog prava, Zagreb 2007. str. 131. Novoselec ističe kako “oštećenik nema pravo slobodno raspolagati ni onim individualnim dobrima na čijem održanju postoji interes društva. To u prvom redu vrijedi za život čovjekaPristanak oštećenika ne isključuje ni protupravnost teških tjelesnih ozljeda.” Ibid. str. 223.

Woitkewitscha koja se ne bavi samo zabranom samoozljeđivanja, već razmatra sveobuhvatno kaznenopravnu zaštitu počinitelja od sebe samog.³⁹ Autor analizira je li je zakonski cilj zaštite osobe od nje same protivan njemačkom ustavu, razmatra nedozvoljenost kaznenopravne zaštite osobe od nje same rukovodeći se nužnošću postojanja prikladnog zaštitnog dobra, te navodi neke moguće slučajeve kaznenopravne zaštite počinitelja od sebe samog u pozitivnom njemačkom pravu. Zaključuje kako opća sloboda djelovanja iz čl. 2. st. 1. njemačkog Temeljnog zakona obuhvaća i pravo na ponašanja koja ugrožavaju ili čak povrjeđuju tu osobu, stoga su svi pravni propisi koji nastoje ostvariti zaštitu osobe od nje same protuustavni. Navodeći judikate Saveznog ustavnog suda koji su se bavili ovim pitanjem uočava njihovu neujednačenost i nedosljednost. Dalje navodi kako se zaštita čovjeka od njega samog ne može pravno legitimirati ni općom dužnošću države da štiti svoje građane; u protivnom slučaju bi temeljna prava čovjeka, čija je svrha zaštita građana od države, poslužila kao temelj i opravdanje za proširenje ovlasti države i uvođenje paternalističkih mjera stvarne ili navodne zaštite njenih građana. Nametanje takve zabrane građanima da se ugrožavaju ili povrjeđuju ne može se, tvrdi autor, opravdati ni često puta spominjanim argumentom kako takva ponašanja treba zabraniti jer time nastaju dodatne štetne posljedice za društvo (troškovi liječenja, izostanak s posla i dr.). Drži kako bi takvim tumačenjem, pravo građana na socijalnu državu također bilo iskorišteno kao temelj za povećanje ovlasti države (kao protuprijedlog navodi prevaljivanje troškova liječenja na osobu koja ih je prouzročila namjernim samoozljeđivanjem). Naravno, ne propušta istaknuti ni činjenicu kako u pozitivnom kaznenom pravu pokušaj samoubojstva nije kažnjiv te da isto, argumentom *a maiore ad minus*, treba vrijediti i za samoozljeđivanje. *Woitkewitsch* kao moguće slučajeve kaznenopravne zaštite počinitelja od sebe samog u pozitivnom njemačkom pravu razmatra 1) zabranu incesta (čl. 173 StGB), 2) kažnjivost trudnoće za protupravni pobačaj (čl. 218. st. 1. i 3. StGB), 3) kažnjivost sudjelovanja u nedozvoljenim igrama na sreću (čl. 285 StGB), 4) kažnjivost posjedovanja opojnih droga (čl. 29. BtMG) te 5) zabranu trgovine organima (čl. 18. st. 1 TPG). Analizirajući moguća zaštitna dobra ovih kaznenih djela, autor zaključuje kako su sva navedena kaznena djela osim protupravnog prekida trudnoće, predstavljaju isključivo ili u pretežnoj mjeri kaznenopravnu zaštitu počinitelja od sebe samog. Autor stoga zaključuje kako kaznenopravna zaštita osobe od nje same već postoji u njemačkom pozitivnom kaznenom pravu, no da je skrivena, tj. da se njezino postojanje obično prikriva navođenjem nekih drugih zaštitnih dobara koja se navodno štite odnosnim kaznenim djelima, ili da cilj zaštite nekih drugih zaštitnih dobara i cilj zaštite osobe od nje same zajedno koegzistiraju. *Kargl* također navodi kako bi takvo rješenje potiralo slobodu svakog pojedinca na raspolaganje vlastitom tjelesnom cjelovitošću kao individualnim pravnim dobrom, te je stoga pravno neprihvatljivo.⁴⁰ Iako se ne slažemo s brojnim

³⁹ *Woitkewitsch, Christopher*, Strafrechtlicher Schutz des Täters vor sich selbst, Shaker Verlag, Aachen 2003.

⁴⁰ *Kargl, Walter*, Begründungsprobleme des Dopingstrafrechts, Neue Zeitschrift für Strafrecht, 2007. Heft 9, str. 490.-491.

argumentima koje *Woitkewitsch* gore navodi,⁴¹ smatramo ipak kako zdravlje sportaša nikako ne može biti zaštitno dobro koje bi jedino opravdavalo kažnjavanje sportaša za samodopingiranje.⁴² Kod kaznene odgovornosti sportaša za doping zaštićeno dobro može biti primjerice imovina druge osobe, ili eventualno sportsko natjecanje. Da li je moguća odgovornost sportaša i prema postojećim odredbama i inkriminacijama materijalnog kaznenog prava, razmotrit ćemo u posebnom poglavlju.

Protivnici primjene kaznenog prava prema sportašima za doping ističu kako bi kriminalizacija dopinga samo odmogla ugledu sporta, te donijela više štete nego koristi. Nadalje se tvrdi kako bi kazneno pravo, budući da praktično ovisi o rezultatima sportskih doping kontrola, bilo jednako nemoćno u borbi protiv dopinga.⁴³

Na kraju ovog dijela valja kazati kako je u hrvatskom pravu prekršajna odgovornost već predviđena u Zakonu o športu,⁴⁴ a smatramo da je kažnjavanje za doping moguće i primjenom nekih već postojećih kaznenih djela, što ćemo razmotriti u posebnom poglavlju.

⁴¹ Primjerice tvrdnjom da je temeljna svrha inkriminacije rodoskvrnuća zaštita počinitelja od njih samih.

⁴² Navedeno pitanje utemeljenosti postavljanja granice raspolaganja svakog čovjeka svojim životom i zdravljem vrlo je osjetljivo te zadire u čitav niz drugih pitanja i područja (etike, religije i dr.) te se na ovom mjestu zbog ograničenosti teme i opsega ovog rada time nećemo baviti.

⁴³ Nasuprot težnjama za uspostavljanjem prekršajnopravne i/ili kaznenopravne odgovornosti sportaša za doping, iznose se i sasvim suprotna, radikalna mišljenja kako bi doping trebalo sasvim legalizirati tj. ukinuti i sportske zabrane korištenja dopinga, osobito u vrhunskom sportu. Pobornici takvih ideja (primjerice, kontroverzni skijaški prvak Bode Miller je iznio takvu ideju krajem 2005. godine i time šokirao sportsku javnost) iznose sljedeće argumente u prilog svojoj tezi. Vrhunski sportaši i sportašice su, navode, u usporedbi sa sportašima rekreativcima u izrazito nepovoljnijem položaju. Izlažu svoje tijelo ogromnim naporima, stoga ga je potrebno oporaviti i pripremiti za takve napore, što se može postići jedino trenutno zabranjenim sredstvima i metodama. U protivnom, tj. ako je tijelo nedovoljno snažno i otporno, a izloženo je takvim naporima, može doći do teških oštećenja zdravlja, budući da bi i nepripremljeni sportaši, u cilju postizanja što boljih rezultata, tjerali sebe preko granica izdržljivosti i natjecali se nezaliječenih ozljeda.

No, najvažniji i najčešće korišteni argument u prilog tvoj tezi jest tvrdnja kako je doping nemoguće iskorijeniti, pa čak ni smanjiti, te da je nemoguće postići vrhunske rezultate bez dopinga. Stoga, ako će sportaši svakako uzimati takva sredstva, onda je najbolje rješenje legalizirati takvu, prema njima neizbježnu praksu, kako bi sportaši bili pod liječničkim nadzorom. Naime, ističe se, ako se ta sredstva uzimaju pod nadzorom stručne osobe (liječnika) i na prikladan način, do narušenja zdravlja uopće neće doći ili će ona biti neznatna, za razliku od samostalne primjene dopinga od strane sportaša koja, zbog pogrešne, nestručne primjene može imati kobne posljedice.

Iako se ovim argumentima ne može poreći određena logička težina, protivimo se ovakvom rješenju jer smatramo da bi negativne posljedice legalizacije dopinga bile mnogostruko veće. Uništenje zdravlja sportaša putem dopinga, koje je već sad poprimilo ogromne razmjere, njegovom bi legalizacijom preraslo u pandemiju, osobito među maloljetnim sportašima.

⁴⁴ Napominjemo kako autorima nije poznato da se vodio neki prekršajni postupak zbog dopinga.

6. POREDBENI PREGLED KAZNENOG ZAKONODAVSTVA

Pored navedenog sportskog sustava borbe protiv dopinga, u većini zakonodavstava nailazimo i na odredbe kojima država korištenje dopinga predviđa kao prekršaj te predviđa izricanje odgovarajućih sankcija. Manji broj država je predvidio doping kao kazneno djelo te ćemo razmotriti njihovo uređenje ove materije. U velikom broju europskih zemalja antidoping zakoni se nalaze u parlamentarnoj proceduri.⁴⁵

6.1 Italija

Kao primjer zemlje koja je izričito predvidjela korištenje dopinga kao kazneno djelo možemo navesti Italiju. Talijanski je parlament 14. prosinca 2000. godine donio Zakon o zdravstvenoj skrbi sportske aktivnosti i borbi protiv dopinga.⁴⁶ U zakonu se vrši podjela dopinških sredstava, ustrojava komisija za kontrolu, no za nas su najzanimljivije kaznene odredbe.

Kaznom zatvora u trajanju od 3 mjeseca do 3 godine i novčanom kaznom od 5.000-100.000 eura kažnjava se svatko tko osigura drugome, nabavi ili nagovara na korištenje lijekova ili tvari ili farmakoloških pripravaka navedenih u zakonu, a da korištenje tih tvari nije opravdano patološkim stanjem i ukoliko te tvari modificiraju psihofizička ili biološka stanja organizma ili ukoliko one uvećavaju natjecateljska postignuća sportaša ili ukoliko su namijenjeni modificiranju rezultata doping kontrola.⁴⁷ Kažnjivost za ovo kazneno djelo je supsidijarna, tj. ako radnjom počinjenja nije počinjeno neko drugo teže kazneno djelo.

Istom će se kaznom kazniti, također pod uvjetom supsidijarnosti, onaj tko prihvati ili se podvrgne određenim medicinskim postupcima označenim u zakonu koji nisu opravdani patološkim stanjima, a namijenjeni su modificiranju psihofizičkom ili biološkom stanja organizma, kao i mijenjanjem natjecateljskih postignuća ili ukoliko su namijenjeni modificiranju rezultata doping kontrola.

Zaključujemo kako talijanski zakonodavac nije radio razliku u položaju sportaša od ostalih sudionika u doping u te da i sportaš koji koristi doping može biti kažnjen kaznom zatvora do 3 godine.⁴⁸

⁴⁵ Za pregled aktivnosti Europske unije u suzbijanju dopinga i pregled zakonodavstava zemalja članica EU v. *Jaume Andreu*: EU action in the fight against doping. <http://www.blues.uab.es/olympic.studies/doping/andreu.htm>

⁴⁶ "Disciplina della tutela sanitaria delle attività sportive e della lotta contro il doping" (Zakon br. 376, XIII. Legislatura). Zakon je objavljen u *Gazzetta Ufficiale* br. 294 od 18. prosinca 2000. godine. U uvodnim odredbama zakona spominje se Konvencija protiv dopinga Vijeća Europe od 16. studenog 1989. s pripadajućim protokolima koju je Italija ratificirala 1995. godine. *Ariolli, Giovanni; Bellini, Vincenzo*, *Disposizioni Penali in Materia di Doping*, Giuffrè Editore, Milano 2005. str. 29.-30. Za pregled prethodnih pokušaja talijanskog zakonodavca da se legislativnim mjerama suzbije doping (zakonima iz 1971., 1981., 1989., 1990., 1994. i 1995. godine) v.: *Bonini, Sergio*, op. cit. (bilj. 19.), str. 95.-154.

⁴⁷ Čl. 9. st. 1. Zakona.

⁴⁸ Usp: *Ariolli; Bellini*, op. cit. (bilj. 46.), str. 62.-63.

Kvalificirani oblici navedenih kaznenih djela, kažnjivi strožim kaznama, su a) kad je dijelom je narušeno zdravlje osobe b) ako je djelo počinjeno prema maloljetniku c) ako je djelo počinio sudionik ili zaposlenik Talijanskog nacionalnog olimpijskog odbora ili nacionalnog sportskog saveza ili društva ili udruge ili pravne osobe koja je priznata od nacionalnog olimpijskog odbora⁴⁹

Ukoliko je djelo počinila osoba koja je zdravstveni djelatnik, uz kaznu se izriče i mjera privremenog zabrane obavljanja zvanja. Uz kaznu se uvijek izriče i mjera oduzimanja lijekova, farmakoloških pripravaka i drugih predmeta koji su poslužili ili bili namijenjeni počinjenju ovog kaznenog djela.⁵⁰

Navedene kaznene odredbe sadržane u talijanskom zakonodavstvu izazvale su burne reakcije i prouzročile probleme prilikom održavanja zimskih Olimpijskih igara u Torinu u siječnju 2006. godine.⁵¹ Budući da Kodeks protiv dopinga Olimpijskog pokreta predviđa samo sportske sankcije za sportaše pozitivne na doping testovima, izvršen je snažan pritisak od strane Međunarodnog olimpijskog odbora i čelnika nekih drugih sportskih organizacija i saveza kako bi Italija promijenila svoje kazneno zakonodavstvo i ukinula kažnjivost dopinga. Podredno, upućivani su i zahtjevi da Italija barem suspendira svoje zakonodavstvo u pogledu sportaša koji nastupaju na Olimpijskim igrama, tj. da za slučajeve dopinga na Olimpijskim igrama bude nadležna samo Olimpijska povelja i Kodeks protiv dopinga Olimpijskog pokreta, tj. samo sportske sankcije, a ne i talijanske kaznene odredbe.⁵²

No, Italija nije promijenila niti suspendirala svoje zakonodavstvo; ono je ostalo na snazi, te se, temeljem načela teritorijalitet, primjenjivalo, ili barem trebalo primjenjivati, prema svim sportašima sudionicima Zimskih Olimpijskih igara u Torinu.⁵³

⁴⁹ Comitato Olimpico Nazionale Italiano (CONI). U ovom slučaju, uz kaznu će se izreći trajna mjera isključenja te osobe iz ureda CONI-a ili nacionalnog sportskog saveza ili društva ili udruge ili pravne osobe koja je priznata od CONI-a.

⁵⁰ U cilju smanjenja dostupnosti doping sredstava propisano je da će se svatko tko trguje lijekovima ili farmakološkim pripravcima ili biološkim aktivnim tvarima koje su nabrojane u zakonu, (osim ljekarni koje su otvorene za javnost ili ljekarni u sklopu bolnice ili drugih trgovina otvorenih javnosti ili putem drugih struktura u kojima se izravno prodaju lijekovi, a namijenjeni su korištenju od strane pacijenata), kazniti kaznom zatvora od 2 do 6 godina i novčanom kaznom od 10.000 do 150.000 eura.

⁵¹ Primjerice u dnevniku U.S.A. Today 19. veljače 2006. objavljen je članak pod naslovom: "Talijanski zakoni protiv dopinga mogu značiti 3 godine zatvora". Internet stranica: http://www.usatoday.com/sports/olympics/torino/2006-02-19-anti-doping-laws_x.htm

⁵² Primjerice: "IOC seeks exemption from Italian doping law for Turin," The Independent, 24. rujna 2005.

⁵³ No valja istaknuti kako su talijanske vlasti pritom ipak pokazale veliku dozu "fleksibilnosti". Ruska biatlonka Olga Pyleva je na Olimpijskim igrama u Torinu osvojila srebrnu medalju u utrci na 15 km pojedinačno. No, 16. veljače 2006., prije početka utrke na 7.5 kilometara, diskvalificirana je jer je doping test pokazao prisustvo zabranjene supstancije, stimulansa *carphedona*. Nadležna tijela Međunarodnog Olimpijskog odbora proglasila su je krivom, isključena je s Olimpijskih igara, oduzeta joj je i osvojena medalja, te joj je izrečena sportska suspenzija u trajanju od dvije godine. Predsjednik ruskog Odbora protiv dopinga je kazao da je Pyleva uzela lijek iz slobodne prodaje koji joj je potpisao njen osobni liječnik, koji nije liječnik sportskog tima, a da taj lijek sadržava navedenu zabranjenu supstancu. Napominjemo da se radi o uspješnoj sportašici koja je na prethodnim Olimpijskim igrama u Salt Lake Cityu 2002. godine i svjetskim prvenstvima osvojila 5 zlatnih medalja u pojedinačnoj i

6.2 Srbija

U Srbiji je krajem 2005. godine donesen Zakon o sprječavanju dopinga u sportu⁵⁴ koji predviđa kako prekršajnu, tako i kaznenu odgovornost zbog povreda antidoping pravila. Zakon propisuje tri kaznena djela (čl. 47-49).

Kazneno djelo uporabe dopinga čini sportaš koji na sportskom natjecanju namjerno uporabi doping sredstvo, ili namjerno uporabi određeno sredstvo ili supstancu kako bi prevario doping kontrolu. Za ovo kazneno djelo zapriječena je kazna zatvora do jedne godine.

Omogućavanje uporabe zabranjenih doping supstancija ili metoda je također inkriminirano. Ovo kazneno djelo čini osoba koja sportašu u cilju dopinga u sportu da ili propiše ili izda ili na sportašu primjeni doping sredstvo, ili navede, pomogne, ili na drugi način omogući sportašu uporabu doping sredstva. Kvalificirani oblik ovog kaznenog djela postoji ako je djelo počinjeno prema maloljetniku ili prema više osoba, ili je izazvalo naročito teške posljedice. Za osnovni oblik djela predviđena je kazna zatvora od 1 do 10 godina, dok će se počinitelj kvalificiranog oblika kaznenog djela kazniti kaznom zatvora u trajanju od najmanje 3 godine.

Kazneno djelo neovlaštene proizvodnje i stavljanja u promet doping sredstava čini onaj tko neovlašteno u cilju dopinga u sportu proizvodi, prerađuje, prodaje ili nudi na prodaju, ili radi prodaje kupuje, drži, ili prenosi, ili posreduje u prodaji ili kupovini doping sredstava, ili na drugi način neovlašteno stavlja u promet doping sredstva.⁵⁵ Zapriječena je kazna zatvora od najmanje pet godina zatvora.

Osoba koja neovlašteno u cilju dopinga u sportu pravi, nabavlja, posjeduje ili daje na uporabu opremu, materijal ili supstancije za koje zna da su namijenjene za proizvodnju ili pripremanje doping sredstava, kaznit će se zatvorom od šest mjeseci do pet godina. Predviđena je i mjera oduzimanja doping sredstava i sredstava za njihovo spravljanje.⁵⁶

ekipnoj konkurenciji. Prema oznaci, lijek nije zabranjen te se preporučuje pored ostalog za liječenje sportskih ozljeda. No, ruski proizvođač lijeka nije lijeku priložio kompletnu listu sastojaka, što je navodno i dovelo do ovakve situacije. Proizvođača je službeno ukorila sama ruska Vlada, a liječniku koji je propisao lijek je u Rusiji izrečena devogodišnja suspenzija te je izjavio da namjerava tužiti proizvođača lijeka. Pyleva je odmah nakon pozitivnog doping testa otputovala kući. Budući da kazneni postupak protiv nje još nije počeo, talijanske vlasti su joj dozvolile odlazak iz zemlje. *Wendt, John T., The 2006 Winter Olympic Games - Adventures in Torino*, 24 Ent. & Sports Law. 8 (2006.-2007.), str. 10. Inače, interesantan je podatak da je na Zimskim Olimpijskim igrama u Torinu 2006. godine napravljeno 1200 doping testova od kojih su samo dva bila pozitivna. Zanimljivo je navesti kako je navedena brojka od 1200 doping testova 72 % veća od broja testova provedenih na prethodnim zimskim Olimpijskim igrama u Salt Lake Cityu. 2002. godine, na kojima je pak broj pozitivnih na doping testu bio 7. Ibid. str. 12.

⁵⁴ Službeni glasnik Republike Srbije br. 101/05 od 14. 11. 2005. Navodi se kako je donošenje zakona ispunjenje obveza nastalih pristupanjem Europskoj konvenciji protiv dopinga u sportu i Preporuka o zajedničkim osnovnim principima za nacionalna zakonodavstva u cilju suzbijanja prometa doping sredstava.

⁵⁵ Vidljivo je da samo posjedovanje, za osobnu uporabu, nije predviđeno kao kazneno djelo.

⁵⁶ Kao što je navedeno, pored kaznenih, zakon sadrži i prekršajne odredbe vezane uz doping. (čl. 50.-51.)

Predviđena je prekršajna odgovornost (uz zapriječenu visoku novčanu kaznu) nacionalnog sportskog saveza, sportske organizacije ili druge pravne osobe ako, pored ostalog, neovlašteno ometa ili pokušava

Vidljivo je iz navedenog da je u Srbiji, za razliku od Italije, doping gotovo izjednačen s kaznenim djelom zlouporabe opojnih droga kako u pogledu zakonskog opisa navedenih kaznenih djela, tako i vrste i visine kaznenopravnih sankcija, osobito s obzirom na veliku razliku u visini sankcije sportašu za uporabu dopinga (samo do 1 godine zatvora) od strogih sankcija predviđenih za ostale osobe (do 10 godina odnosno do općeg maksimuma kazne zatvora).⁵⁷

6. 3. Njemačka

Njemačko pravo ne poznaje samostalno kazneno djelo dopinga. Jedina odredba kaznenopravnog karaktera jest čl. 6a Zakona o lijekovima (Arzneimittelgesetz, dalje: AMG) koji propisuje zabranu stavljanja u promet, propisivanja ili na drugima primjenjivanja lijekova u svrhu dopinga. Čl. 95 za povredu navedene zabrane predviđa kao sankcije kaznu zatvora do 3 godine ili novčanu kaznu. U slučaju nehajnog počinjenja djela počinitelj se može kazniti kaznenom zatvora do jedne godine ili novčanom kaznom, a za posebno težak oblik počinjenja djela moguće je počinitelju izreći kaznu od 1 do 10 godina zatvora.⁵⁸ Vrijedi istaknuti kako ova odredba obuhvaća uporabu lijekova u svrhu dopinga u najširem smislu, što uključuje i amaterski sport te korištenje lijekova u svrhu povećanja sposobnosti u području fitnesa i bodybuildinga.⁵⁹

Primjena ove norme u praksi nailazi na znatne teškoće, a kao neke od najvažnijih navode se nedostatan prijavljivanje od strane sportskih saveza i u nedovoljnom razumijevanju ove materije od strane državnog odvjetništva.

ometanje bilo kog dijela doping kontrole, ako neovlašteno prodaje, vrši prijevoz, šalje, isporučuje ili distribuira doping sredstva sportašu, bilo neposredno ili posredstvom treće osobe, ako da ili pokuša davanje doping sredstva sportašu, ili pomogne, potakne, prikrije, navede, naloži, stvori uvjete ili ostvaruje bilo koji drugi vid sudjelovanja u povredi ili pokušaju povrede antidoping pravila, te ako ne dozvoli, odnosno ne omogući obavljanje doping kontrole.

Predviđena je prekršajna odgovornost fizičke osobe, pored ostalog, "ako kao sportaš koristi doping sredstva", "ako odbije ili ne pristupi bez uvjerljivog opravdanja davanju uzorka poslije obavještenja ili izbjegava davanje uzorka na drugi način, te ako ometa bilo koji dio doping kontrole.

Budući da u pogledu odgovornosti samog sportaša za uporabu dopinga predviđena i kaznena i prekršajna odgovornost, važno je istaknuti kako biće kaznenog djela sadrži izraz "na sportskom natjecanju" što čini razliku od prekršaja. Usporedbom ovih odredbi dolazimo do zaključka da kazneno može odgovarati samo onaj sportaš koji na natjecanju koristi doping, dok je pozitivan nalaz na doping testu izvan natjecanja samo osnov za prekršajnu odgovornost.

⁵⁷ U obrazloženju prijedloga zakona navedeno je kako je to posljedica prihvatanja Preporuke Stalne grupe za praćenje Europske konvencije protiv dopinga u sportu kojom je ukazano državama članicama na potrebu da se borba protiv dopinga u sportu jednako tretira kao i borba protiv opojnih droga. www.arhiva.srbija.sr.gov.yu/g/dokvlada/predlogzakona_doping133.doc

⁵⁸ Posebno teškim oblikom počinjenja kaznenog djela se smatra ako 1) je počinitelj radnjom ugrozio zdravlje velikog broja ljudi, 2) drugog doveo u smrtnu opasnost ili opasnost od teškog ozljeđivanja tijela ili zdravlja, 3) ako je za sebe počinjenjem djela pribavio veliku imovinsku korist ili 4) ako je lijekove u svrhu dopinga davao osobama mlađim od 18 godina ili ih na njima primjenjivao.

⁵⁹ *Jörger*, op. cit. (bilj. 37.), str. 184.

Valja istaknuti kako njemačko pravo ne poznaje ni posebnu inkriminaciju sportske prijevare, iako je bilo prijedloga u tom pravcu.⁶⁰

Svakako valja spomenuti kako su njemački sudovi u slučajevima dopinga donijeli više osuđujućih presuda drugim osobama zbog kaznenog djela tjelesne ozljede iz čl. 223. ff StGB.⁶¹ Pitanje kaznenopravne regulacije odgovornosti za doping, osobito pitanje odgovornosti samih sportaša, posljednjih nekoliko godina u Njemačkoj je temom burne, ne samo akademske, rasprave.

6.4 Sjedinjene Američke Države

U Sjedinjenim Američkim Državama doping nije posebno kazneno djelo, no posredan učinak na korištenje dopinga ima kaznenopravna regulacija stvari koje se još uvijek najčešće koriste kao doping, anaboličkih steroida. Američki Kongres je 1990. godine donio Zakon o kontroli anaboličkih steroida⁶² kojim su steroidi stavljeni na listu III. kontroliranih supstancija saveznog zakona koji regulira hranu i lijekove. Ovaj federalni zakon se od tada primjenjuje u svim federalnim sudovima u SAD-u. On steroide postavlja u isti položaj s amfetaminima, opijumom i morfijem. Samo posjedovanje nekog od pripravaka s navedene liste je federalno kazneno djelo (*federal offense*) sa zapriječenom kaznom zatvora u trajanju do godine dana i/ili novčanom kaznom od najmanje 1.000,00 USD.⁶³ Prodavanje steroida ili posjedovanje sa namjerom daljnje preprodaje je teško federalno kazneno djelo (*federal felony*) za koje je propisana kazna zatvora do 5 godina (sa još najmanje 2 godine nadzora nakon izdržane kazne) i dodatna mogućnost izricanja novčane kazne od 250.000 USD.⁶⁴ Tijekom 1989. g. i 1990. g. velik broj država u SAD-u je kriminalizirao anaboličke steroide i svojim zasebnim zakonodavstvom.

⁶⁰ Bio je to predloženi čl. 298a StGB koji je trebao glasiti:

Patvorenje sportskog natjecanja

(1) Tko u namjeri, sebi ili trećem stvoriti prednost, tijekom sportskog natjecanja uporabom zabranjenih sredstava za povećavanje postignuća, utječe ...

(2) U posebno teškim slučajevima predviđena je kazna zatvora od 3 mjeseca do 10 godina. U pravilu će se smatrati posebno teškim slučajem ako počinitelj: 1. djeluje obrtimice ili kao član Bande, koja je stvorena radi trajnog činjenja manipulacija u sportu, 2. prouzročio imovinsku štetu velikih razmjera, 3. zloupotrijebio svoj položaj povjerenja kao liječnik, trener, sudac ili nositelj neke dužnosti. Više o tome v. *Bannenberg, Britta*, Das Neue "Anti-Doping Gesetz" hilft dem Sport nicht, Zeitschrift für Sport und Recht, 4/2007., str. 156. Usp. i: *Heger*, op. cit. (bilj. 36.), str. 154.

⁶¹ O mogućnostima kažnjavanja za doping prema njemačkom StGB-u v. *Ahlers*, op. cit., (bilj. 33.), str. 29. i dalje te *Müller*, op. cit. (bilj. 4.), str. 37. i dalje.

⁶² (Anabolic Steroids Control Act, 1990). Ovaj zakon definira anaboličke steroide kao "bilo koji lijek (drug) ili hormon, koji kemijski i farmakološki odgovara (related to) testosteronu, različit od estrogena, progestina, kortikosteroida i dehidroepiandrosterona) te nabroja 49 stvari koje podvodi pod taj pojam.

⁶³ Obično posjedovanje od strane osobe koja je već prije osuđivana za neke, točno određene kaznene prijestupe, uključujući prijestupe povezane sa narkoticima mora biti kažnjena kaznom zatvora od najmanje 15 dana do 2 godine i sa minimalnom globom od 2.500,00 \$. Osobe sa dva ili više ovakvih prijestupa suočavaju se sa kaznom zatvora od 3 mjeseca do 3 godine i sa minimalnom globom od 5.000,00 \$, samo za obično posjedovanje.

⁶⁴ Osoba koja je već prije bila kažnjavana za prekršaje povezane sa drogama, može biti kažnjena sa do 10 godina zatvora (sa još najmanje 4 godine dodatnog posebnog nadzora). Također može biti kažnjena sa globom većom od 250.000,00 \$.

Ovaj zakon iz 1990. g. je u cilju popunjavanja uočenih zakonskih praznina, 2004. godine izmijenjen i dopunjen. Ovaj zakon proširuje spisak zabranjenih sredstava te sada na spisak zabranjenih pripravaka uključuje sve prohormonalne i prosterodine pripravke. Iako, kako smo već naveli, sam doping nije kazneno djelo, već nekoliko godina se ozbiljno razmatra usvajanje takvog rješenja.

7. PREKRŠAJNOPRAVNA I KAZNENOPRAVNA ODGOVORNOST ZA DOPING U HRVATSKOM PRAVU

Novi Zakon o športu iz 2006. godine, poput svog prethodnika iz 1997. godine,⁶⁵ predviđa samo prekršajnu odgovornost za doping.

Zakon o športu predviđa da će se kazniti za prekršaj pravna osoba ako traži ili dozvoli da sportaš uzima nedopuštena doping sredstva ili primjenjuje postupke koji su nedozvoljeni pravilima Svjetske antidoping agencije.⁶⁶

Novčanom kaznom od 10.000,00 do 15.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj fizička osoba ako uzima nedopuštena sredstva (sportaš) ili ne dopušta obavljanje doping kontrole ili ako (trener, ovlaštenu liječnik, i druge osobe u sportu) sportašu daju nedopuštena sredstva ili od sportaša traže ili ga potiču da uzima nedopuštena sredstva.⁶⁷ Za navedene prekršaje može se izreći zaštitna mjera zabrane obavljanja sportske djelatnosti fizičkoj osobi u trajanju od jednog mjeseca do jedne godine.⁶⁸ Predviđeno je i oduzimanje imovinske koristi ostvarene prekršajem.⁶⁹

Budući da, za razliku od prekršajnog prava, nije predviđena izričita kaznenopravna odgovornost sportaša ni drugih osoba za doping ni u Kaznenom zakonu ni u posebnom zakonodavstvu, razmotrit ćemo moguću kaznenopravnu

⁶⁵ U Zakonu o športu iz 1997. godine bila je predviđena prekršajna odgovornost pravne ili fizičke osobe "ako daje sportašima i drugim sudionicima u sportskim aktivnostima nedopuštena stimulativna sredstva" (zapriječena novčana kazna od 30.000,00 do 200.000,00 kuna). Za ovaj prekršaj bila je predviđena i kažnjivost odgovorne osobe u pravnoj osobi novčanom kaznom od 3.000,00 do 20.000,00 kuna. Prema čl. 73. st. 2. Zakona, prekršaj je činio i sportaš ili drugi sudionik u sportskim aktivnostima ako uzima nedopuštena stimulativna sredstva ili ne dozvoljava obavljanje dopunske kontrole." Visina kazne ovisila je o tome da li je riječ o prvom takvom prekršaju ili ne. Za prvi prekršaj kažnjavao se kaznom od 5.000 do 10.000 kuna, dok je za drugi i svaki sljedeći put kazna bila diskvalifikacija i zabrana bavljenja svim sportskim aktivnostima u trajanju od 1 do 3 godine.

⁶⁶ Čl. 86. Za ovakav prekršaj zapriječena je novčana kazna od 30.000,00 do 100.000,00 kuna, a predviđena je i odgovornost odgovorne osobe u pravnoj osobi koja se može kazniti novčanom kaznom od 5.000,00 do 15.000,00 kuna.

⁶⁷ Čl. 87.

⁶⁸ Napominjemo da se ove odredbe mogu primjenjivati samo na doping slučajeve u Hrvatskoj, a ne i u situacijama kad je sportaš hrvatski državljanin počinio opisani dopinški prekršaj u inozemstvu. Razlog tome jest što za prekršaje, u pogledu prostornog važenja propisa, vrijedi samo načelo teritorijalnosti (čl. 12. Prekršajnog zakona), ali ne i načelo aktivnog personaliteta.

⁶⁹ Postavlja se pitanje koja je to sve imovinska korist ostvarena korištenjem dopinga. Dio uvida u složenost tog pitanja daje nam razmatranje o mogućoj odgovornosti za kazneno djelo prijevare,

odgovornost sportaša i drugih osoba za nekoliko kaznenih djela iz raznih glava Kaznenog zakona kojima se štite različiti zaštitni objekti.⁷⁰

Iz glave kaznenih djela protiv života i tijela dolazi u obzir nekoliko kaznenih djela. U krug mogućih počinitelja ovih kaznenih djela ulaze sportaš, liječnik, trener te neke druge osobe.⁷¹ No svakako je nužno prije navođenja pojedinih kaznenih djela istaknuti kako nije moguće kazniti dopingiranog sportaša za neko kazneno djelo protiv života i tijela. Budući da se kaznena djela protiv života i tijela odnose na povrjeđivanje zdravlja i tjelesne cjelovitosti *druge osobe*,⁷² jasno je da prema pozitivnom hrvatskom kaznenom pravu ne može biti kazneno odgovoran za neko od tih kaznenih djela sportaš koji uzimanjem dopinga oštećuje samo svoje tijelo.⁷³ Sportaši koji uzimaju doping bi mogli eventualno odgovarati za ova kaznena djela ukoliko bi davali doping nekim drugim sportašima bez njihovog pristanka pa se onda kod tih sportaša ostvare posljedice nekog od prethodno navedenih kaznenih djela.⁷⁴

Navedena konstatacija ima vrlo važnu pravnu posljedicu u pogledu osoba koje su također sudionici u dopingiranju sportaša (liječnici, treneri i dr.). Ne kažnjivost sportaša kao počinitelja djela dopinga ima za posljedicu i nekažnjivost ostalih sudionika u poduzimanju te radnje za kaznena djela protiv života i tijela.⁷⁵ Navedeno naravno vrijedi samo pod uvjetom da je volja tih osoba u skladu

⁷⁰ Pitanje je da li se, temeljem postojanja prekršajne, a nepostojanja izričite kaznene odgovornosti sportaša za doping, da zaključiti kako prema stajalištu zakonodavca, nepravo koje se ostvaruje dopingom nije toliko intenziteta da bi zasluživalo izričitu kaznenopravnu inkriminaciju.

⁷¹ . Primjerice manager, različiti sportski dužnosnici, maseri, ljekarnici i dr. Više o krugu počinitelja kaznenih djela protiv života i tijela korištenjem dopinga i osobitostima i načinima počinjenja od strane pojedinih kategorija počinitelja v. *Müller*, op. cit. (bilj. 4.), str. 48.-52.

⁷² *Ahlers* objašnjava koje se posljedice korištenja dopinga mogu podvesti kao oštećenja tijela, tj. što sve može u slučaju dopinga može biti posljedica kaznenog djela: a) oboljenje organa i svako stvaranje bolesnog stanja, b) smetnje u radu srca i krovotoka, c) fizička iscrpljenost, d) poremećaji spavanja, e) psihičke smetnje uzrokovane uzimanjem dopinga, f) virilizacija i vanjske promjene tijela vezane uz to stanje, g) smetnje u radu spolnih tjelesnih funkcija, h) oštećenje djeteta u utrobi majke kod trudnih sportašica te druge. V. *Ahlers*, op. cit., (bilj. 33.), str. 33.-44. Nužno je istaknuti i kako se danas smatra da je samo bavljenje vrhunskim sportom ponekad štetno za zdravlje. Naime, za razliku od rekreativnog bavljenja sportom, u kojem osobu nitko ne tjera da se iscrpljuje do krajnjih granica i gdje ima svo potrebno vrijeme za oporavak i liječenje eventualnih nastalih ozljeda, nakon nekoliko godina bavljenja nekim sportovima na vrhunskoj profesionalnoj razini, često dolazi do narušenja zdravlja i slabljenja imuniteta, što i ne čudi ako vrhunski sport shvatimo kao težak i iscrpljujući fizički rad prepun ozljeda. No, ova konstatacija srećom vrijedi još uvijek samo za relativno uzak krug vrhunskih sportaša u nekim sportovima.

⁷³ Tako i *Müller*, op. cit. (bilj. 4.), str. 52. *Kargl* navodi kako je razlog za takav stav shvaćanje prema kojem nanošenje štete samom sebi, odnosno samoozljeđivanje kao veoma invazivan oblik nanošenja štete sebi, predstavlja nepravo u smislu kaznenog prava samo ako ujedno ima neposredan učinak na područje slobode druge osobe. *Kargl*, op. cit. (bilj. 40.), str. 493.

⁷⁴ Ovisno o vrsti doping sredstva, razlikuje se i način njegove primjene. Kod velikog broja sredstava primjenjuje se unošenje sredstva injekcijom; u takvim situacijama česta je praksa da sportaši jedno drugom uzajamno daju injekcije. Takvo postupanje prema drugom sportašu, ako je dogovorno, ne bi se moglo podvesti ni pod jedno kazneno djelo protiv života i tijela, već eventualno kao sudioništvo u kaznenom djelu prijevare.

⁷⁵ Tzv. teorija limitirane akcesornosti. Tako i *Kargl*, op. cit. (bilj. 40.), str. 490., *Müller*, op. cit. (bilj. 4.), str. 52. i dr.

voljom sportaša koji uzima doping (primjerice ako oni doping sredstva koja sportaš dragovoljno uzima, samo stavljaju sportašu na raspolaganje).^{76 77} No to ne znači da neke osobe, prvenstveno liječnici zaduženi za brigu o zdravlju sportaša, ne bi mogli biti odgovorni za neko drugo kazneno djelo, primjerice nesavjesno liječenje, čak i u situacijama kad ta sredstva sportašu daju na njegov zahtjev. Više o toj mogućnosti kod komentara primjene kaznenog djela nesavjesnog liječenja.

Dakle, kod navođenja mogućnosti kaznene odgovornosti drugih osoba za doping za kaznena djela protiv života i tijela radi se o situaciji kad navedena osoba namjerno daje sportašu doping sredstva, prešućujući ili ga krivo ili nepotpuno informirajući o štetnosti tog sredstva i mogućim posljedicama po njegovo zdravlje.

Prvenstveno, moguća je odgovornost druge osobe (liječnika,⁷⁸ trenera,⁷⁹ drugog sportaša i dr.) za kazneno djelo teške tjelesne ozljede (čl. 99. Kaznenog zakona⁸⁰) ako bi sportašu, uslijed uzimanja doping sredstava nastala tjelesna ozljeda ili teško narušenje zdravlja. Navedena kvalifikacija vrijedi ako bi djelo bilo izvršeno s neizravnom namjerom, a ako bi osoba postupala sa svjesnim ili nesvjesnim nehajem, radilo bi se o kaznenom djelu tjelesne ozljede iz nehaja (čl. 101. KZ).⁸¹

⁷⁶ Kargl, op. cit. (bilj. 40.), str. 490.-491.

⁷⁷ Pitanje valjanosti pristanka sportaša na uzimanje dopinga također u nekim situacijama može biti problematično, osobito u pogledu sposobnosti za očitovanje volje u nekom trenutku, dok se pitanje ovlasti sportaša na raspolaganje svojim zdravljem i tjelesnom cjelovitošću u pravilu ne smatra spornim. Nameće se i pitanje pristanka maloljetnih sportaša, dobne granice, pristanka roditelja i dr. Više o tome u: Müller, op. cit. (bilj. 4.), str. 87.-108. i Ahlers, op. cit., (bilj. 33.), str. 161.-181.

⁷⁸ Müller navodi kako liječnici, s obzirom da se većina tvari s liste zabranjenih doping sredstava izdaje samo na recept liječnika, imaju vrlo važnu ulogu u dopingu sportaša. Pored toga, uspjeh sportaša za koje se brine određeni liječnik podiže ugled tog liječnika te on postaje vrlo tražen stručnjak što ima i pozitivne financijske posljedice za tog liječnika. Ističe važnost razlikovanja tri kategorije liječnika: onih koji daju doping sportašu na njegov zahtjev, onih koji to čine bez znanja sportaša i onih koji svoju ulogu ograničavaju samo na nadziranje zdravstvenog stanja sportaša za kojeg znaju da uzima doping. Müller, op. cit. (bilj. 4.), str. 49.

⁷⁹ Pored liječnika i treneri često imaju vrlo važnu ulogu u dopingu sportaša. Kao i kod liječnika, i ovdje je preduvjet tome odnos povjerenja između sportaša i liječnika; često puta je trener bivši sportaš koji je i sam koristio takva sredstva te sportaš stoga ima povjerenja u njega. Interes trenera je pritom iste prirode kao i interes liječnika, podizanje vlastitog ugleda i posljedično i novčanih primanja. No, kod ovakvog postupanja postoji veća opasnost iz razloga što treneri, za razliku od liječnika, u pravilu nemaju medicinsko znanje o učinku tih supstanci na tijelo i zdravlje sportaša, osobito ako je riječ o novim tvarima. No, u praksi najčešća situacija je suradnja trenera i liječnika s sportašem oko dopinga. Ibid. str. 51.

⁸⁰ Kazneni zakon, (Narodne novine br. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 105/04, 84/05, 71/06 i 110/07).

⁸¹ Primjer kaznenopravne odgovornosti za nanošenje teške tjelesne ozljede dopingom je kazneni postupak koji se 2000. godine vodio pred Zemaljskim sudom u Berlinu zbog sistematskog doppingiranja sportaša u bivšoj Njemačkoj demokratskoj republici (Deutsche Demokratische Republik, dalje: DDR). Pored ostalih, postupak se vodio i protiv Manfreda Ewalda, bivšeg voditelja Istočnonjemačke sportske federacije i dr. Manfreda Höppnera, glavnog liječnika unutar te federacije i ujedno voditelja medicinskog tima unutar nje, koji su bili optuženi za davanje dopinga, prvenstveno anaboličkih steroida, mladim sportašima raznih istočnonjemačkih reprezentacija, što je dovelo do teškog narušavanja njihovog zdravlja. Obojica su u tom postupku bila proglašena krivima i osuđena. Manfred Ewald je proglašen krivim za pomaganje u nanošenju tjelesne ozljede i osuđen na uvjetnu zatvorsku kaznu u trajanju od 22 mjeseca, dok je Höppner dobio 18 mjeseci zatvora, također uvjetno. Ove dvije kazne su najviše izrečene

Od kaznenih djela protiv života i tijela, moguće je konstruirati odgovornost i za kazneno djelo ubojstva iz čl. 90. KZ. U obzir dolazi eventualno samo odgovornost neke druge osobe za ubojstvo sportaša počinjeno s neizravnom namjerom, tj. kad bi neka osoba davajući opasno doping sredstvo sportašu bila svjesna da uslijed toga može doći do smrti sportaša pa na to pristaje jer primjerice smatra važnijim osvajanje postizanje određenog rezultata, pa i po cijenu života sportaša.⁸² Teoretski je moguće konstruirati i slučaj u kojem bi postojala odgovornost za teško ubojstvo (čl. 91. KZ) primjerice ako bi druga osoba imala udio u novčanoj dobiti sportaša za postignuti rezultat, pa bi se takvo djelo kvalificiralo kao postupanje iz koristoljublja, ili ako je riječ o maloljetnom sportašu.⁸³

Nakon, za vjerovati je, samo teoretske konstrukcije kaznenog djela ubojstva dopingom, razmotrimo postupanje iz nehaja. Kod kaznenog djela prouzročenja smrti iz nehaja (čl. 95. KZ) može se raditi o svjesnom ili nesvjesnom nehaju. O svjesnom nehaju radilo bi se u slučaju kad bi osoba koja daje doping sportašu bila svjesna da može doći do smrti sportaša koji uzima doping, ali lakomisleno smatra da se to neće dogoditi ili da će to moći spriječiti tu najgoru posljedicu pravovremenom intervencijom. Osoba bi postupala s nesvjesnim nehajem kad ne bi bila svjesna da može počinuti djelo, tj. da uslijed uzimanja doping sredstva koje je opasno za život može doći do smrtno posljedice, iako je prema okolnostima i prema svojim osobnim svojstvima (npr. liječnik) bila dužna i mogla biti svjesna te mogućnosti.⁸⁴

kazne pred njemačkim sudovima za slučajeve dopinga u bivšem DDR-u, Suđenje je završilo krajem srpnja 2000. g.

Tijekom dvomjesečnog suđenja tužiteljstvo je dokazalo kako su dva okrivljena liječnika vodila tajni program davanja dopinga sportašima tijekom 60-tih i 70-tih godina prošlog stoljeća, opskrbljujući ih susptancama koje su im trebale omogućiti postizanje boljih sportskih rezultata. Ono na čemu je tužiteljstvo temeljilo svoju optužbu jeste činjenica da većina tih sportaša nije uopće bila svjesna da im se davaju takvi preparati, a ako su to i znali nisu bili svjesni opasnosti koje ti preparati mogu izazvati po njihovo zdravlje.

Bivši sportaši iz tog razdoblja su svjedočili na tom suđenju kako bi potvrdili navode optužbe. Prema optužnici sportašice koje su uzimale anaboličke steroide pretrpjele su čitav niz negativnih popratnih efekata uzimanja ovih sredstva, primjerice hormonalne poremećaje, razvoj muških spolnih karakteristika (npr. pojačana dlakavost po cijelom tijelu, povećanje mišićne mase i dobivanje dubokog, muškog glasa), te ozbiljne probleme sa jetrom i bubrezima. Neke od ovih sportašica i danas pate od menstrualnih i ginekoloških problema.

Zbog pomaganja u nanošenju teške tjelesne ozljede je i glavni liječnik plivačkog saveza DDR-a proglašen krivim te osuđen na uvjetnu kaznu zatvora u trajanju od 15 mjeseci i novčanu kaznu od 7500 tadašnjih DEM. Jedan drugi liječnik također je osuđen zbog namjernog nanošenja tjelesne ozljede počinjeno davanjem anaboličkih steroida maloljetnim plivačicama u vremenu od 1975. do 1984. godine na visoku novčanu kaznu. Preuzeto sa: http://www.svl.ch/doping/ddr_doping-prozess280400.html. Njemački Savezni vrhovni sud je presudu protiv Ewalda potvrdio 5. rujna 2001. godine. (presuda BGH od 5.9.2001 - 5 StR 330/01).

⁸² S obzirom da se traži svijest da doping sredstvo može prouzročiti smrtnu posljedice, u pravilu bi za ovo kazneno djelo mogao biti odgovoran liječnik, budući da se od njega s obzirom na njegovo stručno znanje očekuje poznavanje utjecaja tog sredstva na ljudski organizam. *Parzeller, Markus*, Die strafrechtliche Verantwortung des Arztes beim Doping, Zentrum der Rechtsmedizin der Johann Wolfgang Goethe-Universität, Frankfurt am Main, Deutsche Zeitschrift für Sportmedizin, god. 52, br. 5 (2001.) str. 163.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Ibid. str. 164. U slučajevima sudjelovanja drugih osoba u doping sportaša te konstruiranja njihove odgovornosti za kaznena djela protiv života i tijela, vrlo je zanimljivo pitanje uzročnosti, budući da je

Iz iznesenog je vidljivo kako prema pozitivnom hrvatskom kaznenom pravu nije moguća kažnjivost osoba koje sportašu daju doping bez njegove suglasnosti za kaznena djela protiv života i tijela, ako nije došlo do narušenja zdravlja sportaša. Ako je došlo do narušenja zdravlja, osobe koje su davale doping sportašu bez njegova pristanka, mogu odgovarati za neko od navedenih kaznenih djela protiv života i tijela, pri čemu je potrebno dokazati radnju, posljedicu (narušenje zdravlja) i uzročnu vezu. No ukoliko nije došlo do narušenja zdravlja sportaša, potrebno je vidjeti da li bi se radilo o postupanju s neizravnom namjerom ili nehajem.⁸⁵ Ako bi se postupanje okarakteriziralo kao svjesni ili nesvjesni nehaj, kaznenopravna odgovornost nije moguća ako nije nastupila posljedica, budući da nehajni pokušaj nije kažnjiv.

Stoga smatramo kako je potrebno propisati kazneno djelo davanja dopinga koje bi uvijek omogućilo kaznenopravnu odgovornost osoba koje sportašu, bez njegovog znanja, daju doping sredstva ili ga podvrgavaju doping postupcima. Zaštitno dobro takve inkriminacije bi bilo zdravlje sportaša, koje je potrebno i kaznenim pravom uvijek zaštititi od protupravnog napada druge osobe (što davanje doping sredstava bez pristanka sportaša sigurno jest). Prema toj inkriminaciji, uvijek bi odgovarale osobe (u pravilu treneri i liječnici) koje sportaša bez njegovog pristanka podvrgavaju doping, neovisno o tome da li je doping ostavio posljedice na zdravlje sportaša.⁸⁶

Razmotrimo sad kazneno djelo zlouporabe opojnih droga (čl. 173. KZ) iz glave kaznenih djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom. Ovo kazneno djelo dolazi u obzir budući da su neke tvari, uzimanje kojih predstavlja doping, istovremeno i opojne droge⁸⁷ (npr. hašiš, marihuana koje svrstavamo u kanabinoide ili kokain i amfetamin koji su na listi zabranjenih doping stimulansa, te brojni narkotici npr. metadon, morfij, diamorfin (heroin)).⁸⁸

kod kaznenih djela protiv života i tijela potrebno utvrditi uzročnost između radnje (davanja dopinga) i posljedice (oštećenja tijela). Više o primjeni različitih teorija o uzročnosti (osobito teorija ekvivalencije i objektivnog uračunavanja) na problem dopinga, v. *Ahlers*, op. cit., (bilj. 33.), str. 50.-66., te *Müller*, op. cit. (bilj. 4.), str. 79-86.

⁸⁵ Vidjeli smo da bi se o postupanju s neizravnom namjerom radilo u situaciji kad osoba koja daje doping sportašu bez njegova pristanka pristaje na nastupanje posljedice.

⁸⁶ Za postojanje ovog kaznenog djela važno je da navedene osobe koje daju doping, sportaša nisu upoznale s mogućim ili vjerojatnim štetnim posljedicama koje na njegovo zdravlje ostavlja korištenje tog sredstva ili metode. Sama zabranjenost tog sredstva, tj. nalazi li se ono na listi zabranjenih doping sredstava, ovdje je irelevantna.

⁸⁷ Prema Popisu opojnih droga, psihotropnih tvari i biljaka iz kojih se može dobiti opojna droga te tvari koje se mogu uporabiti za izradu opojnih droga, koji je objavljen u Narodnim novinama br. 163/04 i 48/05.

⁸⁸ U posebnom zakonodavstvu predviđena je i prekršajna odgovornost. Sukladno čl. 18. st. 1. Zakona o suzbijanju zlouporabe opojnih droga (Narodne novine 107/01, 87/02, 163/03, 141/04 i 40/07) opojnu drogu mogu posjedovati doktori medicine i doktori stomatologije kao sastojak lijeka u količini nužnoj za pružanje neposredne medicinske pomoći. Članak 44. zabranjuje, osim za svrhe propisanog liječenja, stavljanjem u hranu, piće ili na drugi način izlagati drugoga djelovanju opojne droge.

Prema čl. 54. st. 1. i 3. pravna osoba koja posjeduje opojnu drogu kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom od 20.000,00 do 50.000,00 kuna dok za fizičku osobu kazna iznosi od 5.000,00 do 20.000,00 kuna. Prema članku 60., novčanom kaznom od 20.000,00 do 50.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj

Budući da se korištenjem dopinga povrjeđuju pravila o pravičnom natjecanju, a u slučaju uspjeha u natjecanju redovito se dobivaju novčane nagrade, potrebno je razmotriti da li bi se moglo raditi o nekom od kaznenih djela iz glave XVII. Kaznenog zakona, kaznena djela protiv imovine. Najprikladnijim kaznenim djelom za supsumpciju unutar ove glave u pravilu se smatra prijevare (čl. 224. KZ). U hrvatskom kaznenom pravu ovo kazneno djelo čini onaj “tko s ciljem da sebi ili drugome pribavi protupravnu imovinsku korist dovede nekoga lažnim prikazivanjem ili prikriivanjem činjenica u zabludu ili ga održava u zabludi i time ga navede da na štetu svoje ili tuđe imovine nešto učini ili ne učini”.

Pritom trebamo razlučiti tri različite situacije: 1) sudjelovanje dopingiranog sportaša na sporskom natjecanju, 2) sklapanje ugovora o sudjelovanju na nekom natjecanju između sportaša i organizatora natjecanja te 3) sklapanje sponzorskog ugovora između sportaša i sponzora neovisno o konkretnom natjecanju.⁸⁹

Sportaš koji koristeći nedozvoljena doping sredstva nastupa na sportskom natjecanju obmanjuje i dovodi u zabludu da se pridržava antidoping pravila, (tj. da je bez dopinga postigao određeni rezultat) druge natjecatelje (konkurente), organizatora natjecanja, tijelo ili osobu koja daje nagradu za određeni postignuti rezultat (davatelj nagrade) te gledatelje.⁹⁰ No, ne postoji kazneno djelo prijevare u odnosu na sve navedene osobe.

Smatramo kako postoji kazneno djelo prijevare na štetu drugih natjecatelja koji primjerice stižu na cilj nakon dopingiranog, budući da oni, u zabludi da dopingirani sportaš poštuje antidoping pravila, propuštaju istaknuti prema davatelju nagrade svoj zahtjev za isplatom nagrade za postignuti rezultat, dakle na štetu svoje imovine propuštaju nešto učiniti.

Isto tako, dopingirani sportaš dovodi organizatora natjecanja i davatelja nagrade, koji daju naknadu za sudjelovanje na natjecanju (organizator) ili nagradu za postignuti rezultat (davatelj nagrade) u zabludu. Organizator i davatelj nagrade stoga dopingiranom sportašu daju navedenu naknadu i nagradu, a ne sportašu koji poštuje antidoping pravila, a ostvario je sljedeći najbolji rezultat (iza dopingiranog sportaša), što je ponašanje koje ide na štetu imovine nedopingiranih sportaša.

Treba istaknuti kako bi dovršeno kazneno djelo prijevare u ovom slučaju počinili samo oni sportaši koji bi osvojili pobjednička mjesta i koji bi kao takvi sudjelovali u raspodjeli financijske dobiti. Svi ostali sportaši koji bi sudjelovali dopingirani, a ne bi bili među pobjednicima koji dijele novčane nagrade organizatora sportskog

fizička osoba ako stavljanjem u hranu, piće ili na drugi način drugoga izlaže djelovanju opojne droge, osim za svrhe propisanog liječenja.

⁸⁹ *Cherkeh, Rainer T.*, Betrug (§ 263 StGB), verübt durch Doping im Sport, Peter Lang, Frankfurt a/M., 2000. str. 246.-248.

⁹⁰ Namjera kod prijevare nije istovjetna cilju pribavljanja materijalne imovinske koristi već mora obuhvatiti sva obilježja tog kaznenog djela. No, prijevara se može počinuti i s neizravnom namjerom u odnosu na objekt. *Novoselec, Petar* (ur.): Posebni dio Kaznenog prava, Udžbenici Sveučilista u Zagrebu, Pravni fakultet Sveučilista, Zagreb, 2007. g.; str. 239. Stoga kazneno djelo prijevare čini i sportaš koji nije siguran da li je sredstvo koje uzima (ili postupak kojem se podvrgava) doping, ali na to pristaje.

natjecanja, počinili bi pokušaj ovog kaznenog djela, koji je kažnjiv temeljem čl. 224. st. 7. KZ. Logično je prihvatiti ovakvo tumačenje, budući da su i sportaši koji nisu pobijedili i osvojili novčane nagrade sigurno imali namjeru to učiniti.⁹¹

⁹² ⁹³

Radi li se o kaznenom djelu prijevare na štetu organizatora natjecanja i davatelja nagrade, u teoriji je sporno. Pritom je moguće više situacija, pri čemu moramo opet voditi računa da je za ostvarenje bića kaznenog djela prijevare nužno činjenje ili nečinjenje koje rezultira štetom po imovinu te ili druge osobe. Ako primjerice davatelj nagrade daje nagradu svakom tko postigne određeni rezultat, neovisno o plasmanu (primjerice istrči 100 metara ispod 10 sekundi) onda je svakako riječ o kaznenom djelu prijevare, budući da je imovina umanjena zbog isplate koje inače ne bi bilo. No, sporno je da li kazneno djelo na štetu davatelja nagrade postoji i u situaciji ako se nagrade dijele po plasmanu, budući da bi organizator u toj situaciji, umjesto dopingiranom sportašu, nagradu isplatio nekom drugom.

No, smatramo kako ne postoji kazneno djelo prijevare na štetu gledatelja. Dopingirani sportaš jest u namjeri pribavljanja protupravne imovinske koristi prikrivanjem činjenice da koristi doping doveo gledatelje u zabludu, no nedostaje element navođenja na činjenje ili nečinjenje koje bi rezultiralo štetom po imovinu gledatelja ili druge osobe.⁹⁴ ⁹⁵

U pogledu moguće odgovornosti sportaša koji koristi doping za kazneno djelo prijevare počinjeno sklapanjem ugovora o natjecanju, važno je dokazivanje prijevare namjere. Ona nedvojbeno postoji (a time i odgovornost za ovakav oblik dopinške prijevare) ako je sportaš već u trenutku sklapanja ugovora pod utjecajem nekog nedozvoljenog doping sredstva čiji je učinak dugotrajan, odnosno čije se djelovanje proteže najmanje do dana sudjelovanja na natjecanju (povodom kojeg se i sklapa ugovor o sudjelovanju na natjecanju).⁹⁶ Moguće je i da je sportaš bio nedopingiran u vrijeme prijave za natjecanje, a da je imao namjeru na

⁹¹ Počinitelji čije je djelo ostalo u stadiju pokušaja mogu biti i blaže kažnjeni, sukladno čl. 33. st. 2. KZ.

⁹² Valja još napomenuti kako bi se hipotetski govoreći moglo raditi i modalitetu iz čl. 224. st. 5. KZ, ako bi se ovakvim postupanjem išla pribaviti mala imovinska korist (do 1000,00 kn), za koje bi se postupak vodio po privatnoj tužbi. Ovakva vrsta ovog kaznenog djela je moguća primjerice na nekakvim nižerazrednim natjecanjima, s vrlo malim novčanim nagradama. No, budući da na takvim natjecanjima u pravilu ne postoje doping kontrole, sumnjamo da je moguće otkrivanje dopinga u toj situaciji.

⁹³ U ovom slučaju počinitelj kaznenog djela bi bio sam sportaš, a moguća je kažnjivost drugih osoba kao pomagatelja ili eventualno poticatelja. *Jahn, Matthias*, Doping zwischen Selbstgefährdung, Sittenwidrigkeit und staatlicher Schutzpflicht, Materiell-strafrechtliche Fragen an einen Straftatbestand zur Bekämpfung des eigenverantwortlichen Dopings, Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 2/2006., str. 60.

⁹⁴ Eventualno bi se moglo raditi o prijevari na štetu gledatelja, ako bi gledatelj, ponukan dostignućima dopingiranog sportaša, odmah kupio ulaznicu za sljedeće sportsko natjecanje na kojem sudjeluje taj sportaš, no to je vrlo teško dokazivo.

⁹⁵ *Kargl* također razlikuje tri mogućnosti počinjenja kaznenog djela prijevare, ovisno o oštećeniku i to: 1) prijevara na štetu organizatora sportskog natjecanja, 2) na štetu davatelja novčane nagrade za postignuti rezultat i 3) na štetu sponzora. *Kargl*, op. cit., (bilj. 40), str. 491.

⁹⁶ *Kargl* ističe kako o tome ovisi postojanje prijevare namjere kao obilježja bića tog kaznenog djela. *Kargl*, op. cit. (bilj. 40.), str. 491.-493.

natjecanju koristiti doping. U tom slučaju opet postoji kazneno djelo, no mnogo je teže dokazati da je tada postojala prijevarena namjera. Iako postoje i suprotna mišljenja,⁹⁷ smatramo kako se u ovakvoj situaciji ne radi o dovršenom kaznenom djelu prijave, već samo o pokušaju koji je ipak kažnjiv temeljem čl. 224. st. 7. hrvatskog Kaznenog zakona.

Na posljehku, vrlo je zanimljivo pitanje postoji li, i pod kojim okolnostima, prijevarena na štetu sponzora. Takav oblik prijave postoji ako je sportaš pod utjecajem doping sredstava ili postupaka postizao dobre rezultate koji su tako postali razlog zbog kojeg je sponzor odlučio sklopiti sponzorski ugovor baš s tim sportašem. Naime, u sponzorskom ugovoru sportaš se obvezuje na ulaganje napora za postizanjem što boljih rezultata uz pridržavanje antidoping propisa. Sklapanjem ovakvog ugovora sportaš je doveo u zabludu sponzora da je sposoban ostvarivati rezultate kakve je dosad postizao (ili još i bolje) bez upotrebe doping sredstava, što je temelj i razlog sklapanja ugovora. Šteta po imovinu sponzora nastaje zato što on za novac koji isplaćuje sportašu na ime sponzorstva ne dobiva adekvatnu protuvrijednost.^{98 99}

Budući da se kao jedan od najvažnijih razloga zabrane dopinga ističe zaštita zdravlja sportaša, pored kaznenih djela protiv života i tijela moramo razmotriti i neka kaznena djela iz gl. XVIII. Kaznenog zakona, kaznena djela protiv zdravlja ljudi.

Kazneno djelo nesavjesnog liječenja iz čl. 240. st. 1. KZ čini doktor medicine koji obavlja svoju djelatnost, pored ostalog, uopće nesavjesno postupajući, pa zbog toga prouzroči narušenje zdravlja neke osobe.¹⁰⁰ Postavlja se pitanje je li je angažman liječnika koji sportašima profesionalcima daje doping "obavljanje svoje djelatnosti"? Smatramo da je odgovor na takvo pitanje svakako potvrđan kod onih liječnika koji su stalno ili pak honorarno zaposleni u određenim sportskim društvima i u okviru čije redovne djelatnosti spada i dužnost vođenja brige kako o pripremi tako i o zdravstvenom stanju sportaša. Ne smijemo zaboraviti ni činjenicu da je jedan od tri temeljna razloga za uzimanje dopinga u sportu, pored povećanja tjelesne mase i snage, te povećanja izdržljivosti i smanjenje bolova pri povredama. Osposobljavanje sportaša nakon povrede i smanjenje bolova pri povredama kako bi sportaš mogao nastupiti je svakako posao liječnika, a ti se ciljevi danas sve manje postižu primjenom standardnih medicinskih postupaka, koji traže vrijeme i manje su učinkoviti, a sve više korištenjem dopinga, pri čemu se vrijeme potrebno

⁹⁷ V. *Cherkeh*, op. cit., (bilj. 89.), str. 161.-171.

⁹⁸ Sponzorima je u cilju povećanja prodaje njihovih proizvoda interesantno da njihove proizvode reklamira uspješan sportaš neokaljan doping ni drugim skandalima, a ne prevarant, kakvim javnost doživljava dopingirane sportaše.

⁹⁹ U razmatranju mogućih modaliteta počinjenja prijave na štetu sponzora, *Cherkeh* načine i brojna druga pitanja, uključujući i građanskopravna: što je s valjanošću takvog ugovora ako je sportaš već prilikom sklapanja ugovora bio svjestan kako ne može izvršiti obveze na način na koji je to navedeno u ugovoru. *Cherkeh*, op. cit. (bilj. 89.), str. 215.-216. dr.

¹⁰⁰ Ovdje se radi klasičnom pravom posebnom kaznenom djelu (*delicta propria*) kojeg može počiniti samo doktor medicine ili doktor stomatologije, a za ispunjenje bića ovog kaznenog djela tražilo bi se narušenje zdravlje osobe kojoj se ova sredstva daju, za čije bi utvrđenje bilo nužno provođenje vještačenja.

za osposobljavanja sportaša za nastup drastično smanjuje. Dakle u situaciji kad liječnik, u cilju što bržeg osposobljavanja sportaša za nastup, daje sportašu doping sredstvo, ujedno prešućujući sportašu informacije o mogućim štetnim posljedicama uzimanja tog sredstva, moglo bi se raditi o navedenom kaznenom djelu.

Kod razmatranja eventualne odgovornosti liječnika prilikom omogućavanja sportašima uporabe dopinga moramo razmotriti i kazneno djelo izdavanja i uporabe neistinite liječničke ili veterinarske svjedodžbe iz čl. 316. KZ. U prvom stavku predviđena je odgovornost doktora medicine, doktora stomatologije ili veterinara koji izda neistinitu liječničku ili veterinarsku svjedodžbu.¹⁰¹ Iako je prvenstvena svrha ove inkriminacije kriminaliziranje nekih nesavjesnih ponašanja liječnika koja prvenstveno mogu imati koruptivno značenje (kao npr. neistinit prikaz zdravstvenog stanja pregledane osobe, svjesno navođenje netočne dijagnoze, uzroka bolesti ili njezina tijeka),¹⁰² ukoliko bi pod pojam "liječničke svjedodžbe" mogli podvesti i izdavanje recepta za lijek, tada bi po ovom kaznenom djelu (st. 1.) mogao odgovarati svaki onaj liječnik koji nekoj osobi propiše receptom kao lijek, primjerice, anaboličke steroide, iako zna da za to nema medicinskih indikacija, kako bi na takav način omogućio toj osobi da dođe do anaboličkih steroida u svrhu dopinga. U st. 2. naveden je drugi oblik ovog kaznenog djela prema kojem je predviđena odgovornost osobe koja uporabi liječničku (odnosno veterinarsku) svjedodžbu, iako zna da je ona neistinita. Dakle, ukoliko se složimo sa konstatacijama koje smo naveli uz st. 1. ovog članka, tada možemo zaključiti da bi po st. 2. trebali odgovarati i one osobe koje preko ovako izdanih liječničkih recepata dolaze do dopinških sredstava te ih sami koriste ili daju sportašima.

Valjalo bi razmotriti i eventualnu kaznenopravnu odgovornost osoba koje ilegalno proizvode i trguju zabranjenim doping sredstvima i to za kaznena djela pripravljanja i proizvodnje štetnih sredstava za liječenje iz čl. 245. KZ, te supsidijarno, za kaznena djela nedozvoljene proizvodnje iz čl. 296. KZ i nedozvoljene trgovine iz čl. 297. KZ. Napominjemo kako prodaja takvih sredstava predstavlja golem problem i izvan profesionalnog sporta; velik broj rekreativnih body buildera i posjetitelja fitness centara koristi takve pripravke u cilju povećanja tjelesne snage, mišićne mase, izgrađenosti i boljeg oblikovanja tijela. No, zbog složenosti te problematike, kaznenopravne regulacije posjedovanja i korištenja anaboličkih steroida i drugih sličnih tvari izvan sportskih natjecanja, neovisno o problemu dopinga u sportu, a imajući u vidu opseg ovog rada, na ovom mjestu se nećemo upuštati u daljnje razmatranje te materije.¹⁰³

¹⁰¹ Također se radi o posebnom kaznenom djelu. Razlog zašto navodimo i "veterinarsku svjedodžbu" sastoji se u tome što se nažalost, u želji za što jačim učinkom, često koriste i veterinarski pripravci koji redovito imaju mnogo jači učinak, ali su i mnogo opasniji za ljudsko zdravlje.

¹⁰² Bačić, Franjo; Pavlović, Šime, Kazneni zakon – posebni dio, Informator, Zagreb, 2001. str. 437.

¹⁰³ O "crnom tržištu" dopinških sredstava te kaznenopravnoj odgovornosti za ilegalnu trgovinu doping sredstvima v. Jörger, op. cit. (bilj. 37.), str. 13. te: Ariolli; Bellini, op. cit. (bilj. 46.), str. 124.-127.

8. ZAKLJUČAK

U današnjem vrhunskom sportu veliki doping skandali koji uključuju neke od najvećih sportskih zvijezda današnjice, svakim danom sve više potresaju svijet sporta, a velik broj ljubitelja sporta počinje vjerovati da i brojni drugi sportaši koji još nisu bili pozitivni na doping testu, uzimaju nedozvoljena sredstva ili primjenjuju neke od zabranjenih metoda.¹⁰⁴

Uporaba dopinga, osim što je sve rasprostranjenija, širi se nažalost i na sve mlađe sportaše. Brojna istraživanja pokazuju da postotak sportaša tinejdžera koji koriste doping dramatično raste, što može imati teške posljedice, budući da se štetni učinci većine dopinških sredstava, osobito anaboličkih steroida, mnogo jače očituju kod te dobne skupine.¹⁰⁵

Stoga ni ne čude sve učestaliji i glasniji zahtjevi kako je potrebno propisati uporabu dopinga i osobito omogućavanje uporabe dopinga kaznenim djelom te predvidjeti stroge kaznenopravne sankcije.

No, kako je za razumijevanje neke pojave vrlo korisno znati i neke njene uzroke, donosimo nekoliko citata koji bi trebali barem donekle rasvijetliti etiološku stranu dopinga, te nam posljedično omogućiti točniji uvid u potrebitost i korisnost kaznenopravne reakcije na doping.

Sudac Charles Dubin, predsjednik Istražnog povjerenstva o korištenju zabranjenih tvari i postupaka u cilju povećanja atletskih performansi, koje je osnovano nakon doping skandala s Benom Johnsonom na Olimpijadi u Seulu 1988. godine je ustvrdio: "Varanje u sportu je, bojim se, djelomično i odraz današnjeg društva. Droge i neprincipijelni lov na bogatstvo i slavu po svaku cijenu ugrožavaju samu srž našeg društva. Nije nikakvo čudo stoga što je nemoral došao i do sporta. Naravno, prijevara kao takva nije nova pojava u Olimpijskom natjecanju, ali metode koje se koriste u tu svrhu postaju sve inovativnije i sveprisutnije. Štoviše, uporaba droga kao metoda prijevara je dostigla razmjere epidemije."¹⁰⁶ Danas, 20 godina nakon što su izrečene, ove su riječi točnije nego ikad.

Moramo spomenuti i znamenitu anketu s Olimpijskih igara u Los Angelesu 1984. godine. 190 sudionika Olimpijade je upitano da li bi upotrijebili doping ako bi znali da neće biti otkriveni, i kad bi znali da bi u tom slučaju osvojili zlatnu ili srebrnu medalju na Olimpijskim igrama, ali time riskirali da od posljedica dopinga umru za 5 godina. Rezultati su bili šokantni, 76% sportaša je odgovorilo potvrdno.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Osobito su česti komentari u tom pravcu kad je riječ o biciklizmu. V. Vjesnik od 7. kolovoza 2006. koji u tekstu "Budi najbolji - uzmi doping" u nadnaslovu navodi: Tour de France – Nakon novih skandala logično je pitanje ima li u biciklizmu nevinih?"

¹⁰⁵ O nadolazećem problemu genetskog dopinga i stvaranju genetski modificiranih supersportaša budućnosti nije ni potrebno govoriti.

¹⁰⁶ *Ioannidis, op. cit.* (bilj. 34.), str. 4.

¹⁰⁷ *Šućur, Željko, Brže, više, jače...Vaše zdravlje*, <http://www.vasezdravlje.com/izdanje/clanak/57/3/>

Dodajmo tome i sljedeće tvrdnje: “Budući da sportaši žive i rade u tehnološkom okruženju, a natjecanjima dolaze, češće od ostalih, u prigodu razmijeniti iskustva ili naprosto vidjeti prednosti konkurenata, logično je da su stavljeni pred brojne izazove svega onoga što se sportom i uz sport događa. A u sportu se događa gotovo sve što je u najužoj vezi s materijalnim probicima i socijalnim pogodnostima. Stizanje do uspjeha najčešće se prepoznaje ignorantskim odnosom spram pokušaja. Život bilježi i poštuje samo uspjeh, makar on bio skuplji od života sama. Baš zbog toga sportaši lako prihvaćaju uporabu farmakoloških sredstava i ostalih postupaka...Međutim, sve spomenuto i mnogo toga što nećemo spomenuti, nije proizvedeno zbog sporta ili zbog sportaša; oni su samo slijedili ono što društvo od njih očekuje. Opće je poznato da svako društvo od svojih članova očekuje uspjeh”.^{108 109}

Države generalno podržavaju sport, budući da sport predstavlja oblik promocije države, a pobjeda njenih sportaša na međunarodnim natjecanjima predstavlja dokaz uspješnosti same države i, u nekom obliku, dokaz njene superiornosti i superiornosti naroda koji u njoj živi nad drugim državama i drugim narodima. Ne čudi stoga kako je česta pojava kako se doping provodi po nalogu, ili barem uz prešutno odobrenje određenog dijela državnih struktura ili nekih sportskih tijela. To je bila osobito česta pojava u zemljama bivšeg istočnog bloka, no može se pretpostaviti da je, barem u određenoj mjeri, prisutna i u najrazvijenijim državama zapadne demokracije.¹¹⁰

S obzirom na navedeno, te imajući u vidu ogromnu komercijalizaciju današnjeg sporta,¹¹¹ smatramo kako nažalost možemo ustvrditi da je nadati se potpunom nestanku dopinga u vrhunskom profesionalnom sportu, ili bar njegovom

¹⁰⁸ *Mataja Željko*, *Život za sport i od sporta*, Nakladni Zavod Matice Hrvatske, Zagreb 2003. str. 56.-57. Mataja dalje nastavlja intrigantnom tezom: “Nisu li norme postavljene sportašima kao uvjet za pristup međunarodnim natjecanjima poziv na primjenu nedopuštenih sredstava? Može li se kugla baciti u atletici dalje od 18 metara, istrčati 100 metara ispod 10 sekundi ili preplivati 100 metara za manje od 50 sekundi bez farmaceutske pripomoći, pa makar se ta sredstva zvala metodom brzog oporavka između dva treninga.”

¹⁰⁹ Stoga nisu rijetke konstatacije kako bi potpunim nestankom dopinga iz sporta, u čitavom nizu sportskih disciplina došlo do stagnacije ako ne i nazadovanja vrhunskih rezultata. Stoga se može postaviti pitanje da li je uopće u interesu sportskih tijela i dužnosnika učinkovito otkrivanje dopinga; takvo postupanje vrlo vjerojatno bi uslijed stagnacije i/ili nazadovanja rezultata rezultiralo padom zanimanja za profesionalni sport, što bi opet značilo gubitak značajnog dijela zarade za sve uključene u taj, ipak prvenstveno, veliki biznis. Joško Vlašić, otac i trener proslavljene hrvatske atletičarke Blanke Vlašić, u *Slobodnoj Dalmaciji* od 3. kolovoza 2006. godine (str. 37.) navodi: “Vrhunski sport sve više se pretvara u vrhunsko licemjerje, svi koji u određenim razdobljima izbjegavaju natjecanje, sumnjivi su i nisam siguran da kontrola kod svih jednako dobro funkcionira.”

¹¹⁰ Kao ilustraciju “angažmana” države u promicanju dopinga, ili njegovom sakrivanju, *Dryden* navodi primjer Kine, i njenog navodnog organiziranja i sponzoriranja dopinga plivača u prvoj polovici 90-ih godina 20. stoljeća, naknadnog uhićenja novinara koji je otkrio taj slučaj i objavio ga, te optužbe koja je protiv njega podignuta zbog “zlonamjernog rušenja ugleda kineskih sportaša”. *Dryden, Nikki*, *For Power and Glory: State-Sponsored Doping and Athletes’ Human Rights*, 13 *Sports Law Journal*, 1 (2006.), str. 20-21. Česti su i prigovori SAD-u zbog vrlo slabog angažmana u borbi protiv dopinga.

¹¹¹ O utjecaju globalizacije i masovnih medija na sport općenito te posljedično i na doping v. *Bonini*, op. cit. (bilj. 19), str. 13.-26.

drastičnom smanjenju, posve iluzorno,¹¹² tim više što su proizvođači i korisnici dopinga uvijek nekoliko koraka ispred doping kontrola.¹¹³

Što se tiče primjene kaznenog prava za slučajeve dopinga, potrebno je razlučiti dvije temeljne situacije. Kaznenu odgovornost drugih osoba (liječnika, trenera i dr.) za davanje doping sredstava sportašima koji nisu upoznati s mogućim štetnim posljedicama uzimanja tih sredstava na njihovo zdravlje, ili uopće ne znaju da se radi o doping, smatramo nužnom. Budući da je riječ o protupravnom napadu na zdravlje sportaša, i sankcije bi trebale biti u skladu s tom konstatacijom. Kaznena odgovornost za takva ponašanja je u pravilu moguća i u pozitivnom hrvatskom kaznenom pravu, prvenstveno za kaznena djela protiv života i tijela iz gl. X. Kaznenog zakona. No da bi se omogućila kažnjivost i u situacijama kad nije nastupilo oštećenje zdravlja sportaša potrebno je predvidjeti novo kazneno djelo koje bi predviđalo kao kazneno djelo svako davanje dopinga sportašu bez njegove suglasnosti, neovisno o nastupanju posljedice.¹¹⁴

Drukčija situacija jest kad sportaš samostalno uzima doping sredstva ili kad mu ta sredstva pribavljaju druge osobe, a sportaš je upoznat s mogućim posljedicama, te je dao svoj pristanak. Ovakve situacije su mnogo češće te u njima pitanje poželjnosti i mogućnosti primjene kaznenog prava nije tako jednostavno. Smatramo kako ipak pretežu argumenti protiv propisivanja posebnog kaznenog djela dopinga prema kojem bi kazneno odgovarao sportaš koji svojom odlukom uzima doping.

Smatramo kako, zbog svih gore navedenih razloga, nadanja kako bi se izmjenama kaznenog prava (tj. propisivanjem posebnog kaznenog djela dopinga kod kojeg bi počinitelj bio sportaš koji koristi doping), problem dopinga riješio ili znatno smanjio, predstavljaju nerealni normativni optimizam.¹¹⁵ Pored toga, takav zakonodavni čin jest donekle sporan i u pogledu zaštitnog objekta koji bi se štitio tim kaznenim djelom. Vrijedi ponoviti i kako je u pozitivnom hrvatskom pravu korištenje dopinga od strane sportaša već predmetom državne legislative, kao prekršaj predviđen u Zakonu o športu, no autorima nisu poznati slučajevi vođenja prekršajnog postupka protiv sportaša zbog dopinga.

¹¹² Jedino učinkovitije rješenje problema dopinga bi bilo ukidanje visokih novčanih nagrada i primanja koje se daju u vrhunskom sportu, i na taj način uklanjanje motivacije za korištenje dopinga. No, mogućnost da se taj povratak relativnoj amaterizaciji sporta dogodi je, zbog utjecaja moćnih interesnih lobija, kojima bi takav razvoj situacije značio gubitak ogromne zarade, zaista minimalna. No, prisjetimo se da su razna sredstva za povećavanje tjelesnih sposobnosti koristili i sportaši u antičkoj Grčkoj, stoga je i ovakva teza diskutabilna, iako moramo navesti kako su i pobjednici na antičkim Olimpijskim igrama uživali velike privilegije (na državni trošak) i iznimne počasti.

¹¹³ Primjer nam daje relativno nedavno otkriće nove generacije doping sredstava, primjerice tetrahydrogestrinona (THG) koji se duže vremena koristio prije nego što su napravljeni testovi za njegovo otkrivanje.

¹¹⁴ Isto tako, potrebno je povišiti zapriječene kazne ako je riječ o davanju dopinga maloljetnim sportašima.

¹¹⁵ Odgovori sportaša na spomenutu anonimnu anketu u Los Angelesu 1984. godine nas dovode do zaključka o pretpostavljenom slabom učinku čak i kaznenog prava; ako je netko zbog uspjeha, slave i bogatstva spreman uništiti svoj život, sasvim je sigurno da ni prijetnja novčanom ili zatvorskom kaznom nema veći učinak.

Razlog protiv propisivanja takvog posebnog kaznenog djela dopinga sportaša jest i taj što je, prema našem mišljenju, u određenim slučajevima moguća kaznenopravna odgovornost sportaša i za neka postojeća kaznena djela, primjerice kazneno djelo prijevare. Time se osigurava zaštita imovine drugih osoba kao pravnog dobra koje se štiti kaznenim pravom.

Nužno je istaknuti kako primjenu prekršajnog i/ili kaznenog prava u slučajevima dokazivanja da sportaš koristi doping, značajno otežavaju i neki procesnopravni problemi. Način na koji su pitanja pravne valjanosti doping testa (kao u pravilu jedinog dokaza u takvim situacijama) i eventualno drugih dokaza kojima se nastoji utvrditi doping, te tereta dokazivanja i dokaznog standarda riješena u sportskom pravu nije na razini potrebnoj za primjenu kaznenog prava. Kako bi se izbjegle pogrešne osude, potrebno je primjenjivati standarde i procesna pravila kaznenog i kaznenog procesnog prava, što opet, prema našem mišljenju, dovodi do smanjene učinkovitosti kaznenog prava u suzbijanju dopinga.

Može se općenito zaključiti kako je, s jedne strane, kaznenopravna odgovornost drugih osoba za davanje dopinga sportašu bez njegove suglasnosti neizostavna u cilju zaštite zdravlja sportaša, osobito maloljetnih te da su u tom pravcu potrebne i dopune zakona. S druge strane, držimo kako predviđanje posebnog kaznenog djela prema kojem bi bili kazneno odgovorni sportaši koji koriste doping nije "*deus ex machina*" koje će čudesno riješiti ovaj najveći problem suvremenog sporta.¹¹⁶ U borbi protiv dopinga, pored kaznenog prava, te uz stroge sportske sankcije koje slijede nakon učestalih i kvalitetno provedenih doping kontrola nadležnih sportskih tijela, jednako su važni i ostali elementi, a osobito važnim smatramo rad na edukaciji kritične skupine, maloljetnih sportaša, o posljedicama koje na njihovo zdravlje ostavlja korištenje dopinga.

LITERATURA I IZVORI:

1. AHLERS, RAINER, Doping und Strafrechtliche Verantwortlichkeit, Zum strafrechtlichen Schutz des Sportlers vor Körperschaden durch Doping, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1994.
2. ARIOLLI, GIOVANNI; BELLINI, VINCENZA, Disposizioni Penali in Materia di Doping, Giuffrè Editore, Milano 2005.
3. BAČIĆ, FRANJO; PAVLOVIĆ, ŠIME, Kazneni zakon – posebni dio, Informator, Zagreb, 2001.
4. BANNENBERG, BRITTA, Das Neue "Anti-Doping Gesetz" hilft dem Sport nicht, Zeitschrift für Sport und Recht, 4/2007., str. 155.-156.
5. BONINI, SERGIO, Doping e diritto penale, CEDAM, 2006.

¹¹⁶ Takva tvrdnja ne vrijedi samo za pitanje dopinga, već se može primijeniti i na niz drugih situacija. Očekivanja koja šira javnost ponekad ima od primjene kaznenog prava su često prevelika; ne može se očekivati da kazneno pravo potpuno riješi nagomilane društvene probleme u situaciji kad samo društvo u kojem živimo sadrži niz kriminogenih faktora koji utječu na počinjenje nekih kategorija kaznenih djela.

6. CHERKEH, RAINER T., Betrug (§ 263 StGB), verübt durch Doping im Sport, Peter Lang, Frankfurt a/M., 2000.
7. CUSTER, KRISTIN JO, From Mice to Men: Genetic Doping in International Sports, 30 Hastings International & Comparative Law Review, (2006.-2007.), str. 181.-210.
8. DRYDEN, NIKKI, For Power and Glory: State-Sponsored Doping and Athletes' Human Rights, 13 Sports Law Journal, 1 (2006.), str. 1-40.
9. HEGER, MARTIN, Zum Rechtsgut euner Strafnorm gegen Selbst-Doping, Zeitschrift für Sport und Recht, 4/2007., str. 153.-155.
10. IOANNIDIS, GREGORY, Legal Regulation Of Doping In Sport: The Case For The Prosecution, Obiter, November 2003. www.buckingham.ac.uk/publicity/academics/articles/ioannidis-lrodis.pdf
11. JAHN, MATTHIAS, Doping zwischen Selbstgefährdung, Sittenwidrigkeit und staatlicher Schutzpflicht, Materiell-strafrechtliche Fragen an einen Straftatbestand zur Bekämpfung des eigenverantwortlichen Dopings, Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 2/2006, str. 57.-62.
12. JAUME ANDREU: EU action in the fight against doping. <http://www.blues.uab.es/olympic.studies/doping/andreu.htm>
13. JÖRGER, WERNER, Die Strafbarkeit von Doping nach dem Bundesgesetz über die Förderung von Turnen und Sport, Stämpfli Verlag AG Bern, 2006.
14. KARGL, WALTER, Begründungsprobleme des Dopingstrafrechts, Neue Zeitschrift für Strafrecht, 2007., Heft 9, str. 489.-496.
15. MATAJA ŽELJKO, Život za sport i od sporta, Nakladni Zavod Matice Hrvatske, Zagreb 2003.
16. MÜLLER, ANJA, Doping im Sport als Strafbare Gesundheitsbeschädigung (§§ 223 Abs. 1, 230 StGB)?, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1993.
17. NOVOSELEC, PETAR, Opći dio kaznenog prava, Zagreb, 2007.
18. NOVOSELEC, PETAR (ur.): Posebni dio Kaznenog prava, Udžbenici Sveučilista u Zagrebu, Pravni fakultet Sveučilista, Zagreb, 2007.
19. PARZELLER, MARKUS, Die strafrechtliche Verantwortung des Arztes beim Doping, Zentrum der Rechtsmedizin der Johann Wolfgang Goethe-Universität, Frankfurt am Main, Deutsche Zeitschrift für Sportmedizin, god. 52, br. 5 (2001.) str. 162.-167.
20. TEPŠIĆ, GORAN; Francis, Charlie, Doručak šampiona, tajne sportske farmakologije, Lexia, Zagreb 2002.
21. TRAVERSI ALESSANDRO, Diritto penale dello sport, Giuffrè Editore, Milano 2001.
22. VIEWEG, KLAUS, The definition of doping and the proof of a doping offense (an anti-doping rule violation) under special consideration of German legal position, Marquette Sports Law Review, Vol. 15.1., 2004.-2005. str. 37.-48.
23. WENDT, JOHN T., The 2006 Winter Olympic Games - Adventures in Torino, 24 Ent. & Sports Law. 8 (2006.-2007.), str. 8-13.
24. WOITKEWITSCH, CHRISTOPHER, Strafrechtlicher Schutz des Täters vor sich selbst, Shaker Verlag, Aachen 2003.

- Kazneni zakon, Narodne novine br. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 105/04, 84/05 i 71/06 i 110/07.
- Prekršajni zakon, Narodne novine 107/07.
- Zakon o športu, Narodne novine br. 71/06.
- Zakon o suzbijanju zlouporabe opojnih droga (Narodne novine 107/01, 87/02, 163/03 i 141/04, 40/07)
- Popis opojnih droga, psihotropnih tvari i biljaka iz kojih se može dobiti opojna droga te tvari koje se mogu uporabiti za izradu opojnih droga, Narodne novine br. 163/04 i 48/05.
- Zakon o potvrđivanju Međunarodne konvencije protiv dopinga u športu, Narodne novine, Međunarodni ugovori br. 7/2007.
- Anti-Doping Convention, Council of Europe, (CETS No.: 135),
- Additional Protocol to the Anti-Doping Convention, 12.IX.2002.
- Strafgesetzbuch (StGB), (SR Njemačka), zadnje izmjene 11. ožujka 2008, (BGBl. I S. 306, 312)
- Arzneimittelgesetz, (AMG), (SR Njemačka), zadnje izmjene 23. studenog 2007., (BGBl. I S. 2631, 2670)
- Disciplina della tutela sanitaria delle attività sportive e della lotta contro il doping, (zakon br. 376), Gazzetta Ufficiale N. 294/2000. (Italija).
- Anabolic Steroids Control Act, 1990 (SAD)
- Zakon o sprečavanju dopinga u sportu, Službeni glasnik Republike Srbije br. 101/05.
- Svjetski kodeks protiv dopinga, www.hoo.hr/dokumenti/wordpdf/doping/Svjetski%20kodeks%20protiv%20dopinga.doc
- Lista zabranjenih supstancija i metoda za 2006. godinu, preuzeto sa: http://www.hoo.hr/dokumenti/wordpdf/doping/Zabranjene_supstancije_i_metode2006-hr.pdf

DOPING AND CRIMINAL LAW RESPONSIBILITY

The paper provides concise insight into the problem of doping in modern sport, its etiology and fenomenology, and different possibilities on legal approach to this subject.

In the introduction the concept of doping is considered, followed by the most important international documents regulating doping. Then, arguments pro et contra enactment of misdemeanour law and/or criminal law responsibility for doping offences. Following the concise comparative overview, legal regulation of this subject in positive Croatian misdemeanour law under the new Law on sports is provided. Finally, the possibilities, but also the usefulness, of criminal law punishment in positive criminal law for doping offence of sportsmen and other persons included is contemplated.

Key words: *sports law, doping, criminal offence, misdemeanour.*